

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ebba Gerleman

”Den som sa det han var det”
- om prövning av erkännanden ur ett
rättssäkerhetsperspektiv

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Helén Örnemark Hansen

Termin för examen: VT2013

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte och problematisering	7
1.2 Teori	8
1.3 Metod och material	11
1.4 Disposition	11
1.5 Avgränsning	12
2 KRAVET PÅ ATT PRÖVA ERKÄNNANDEN	14
2.1 Frivilliga falska erkännanden	14
2.1.2. Erkännanden i hederns namn	15
2.2 Framtvingade medgörliga falska erkännanden	17
2.3 Framtvingade internaliserade erkännanden	17
2.4 Varför ska vi pröva erkännanden?	19
3 EKMR:S RÄTTSSÄKERHETSGARANTIER	21
3.1 Garantierna för "fair trial"	21
3.2 Oskuldspresumtionens innebörd	21
3.3 Oskuldspresumtionens betydelse avseende bevisprövningen	22
3.3.2 Oskuldspresumtionens betydelse för erkännandet	23
4 BEVISKRAVET I BROTTMÅL	25
4.1 "Ställt utom rimligt tvivel"	25
4.2 Ett konstant beviskrav?	26
4.3 Robusthet och utredningskrav	27

5	VÄRDERING AV BEVIS	29
5.1	Den fria bevisvärderingens princip	29
5.2	Metoder för bevisvärdering	30
5.2.1	Bevisvärdemetoden	30
5.2.2	Bevistemametoden	30
5.2.3	Hypotesmetoden	31
5.2.3.1	Exempel: HD resonerar kring alternativa förklaringar	32
6	VAD ÄR ETT ERKÄNNANDE?	34
6.1	"Erkännande" som begrepp	34
6.2	Faställa en avsikt att bekänna	34
7	PRÖVNING AV UTSAGA	36
7.1	Tillförlitlighetsbedömning	36
7.2	Ett krav på samverkande bevisning?	38
7.3	Kontroll av lämnade uppgifter	39
7.4	Användning av alternativa hypoteser	40
8	ÅTERTAGNA ERKÄNNANDEN	41
8.1	Typer av återtagna erkännanden	41
8.2	Erkännanden inför myndighet	42
8.3	Erkännanden som andrahandsuppgift	42
8.3.1	Problematiken avseende andrahandsuppgifter	43
8.3.2	NJA 1986 s 821	43
9	PRAKTISK PRÖVNING AV ERKÄNNANDEN- EN ANALYS	45
9.1	Erkännande inför rätten- fällande dom	45
9.1.1	Den begångna gärningen	45
9.1.2	Den tilltalades uppgifter	45
9.1.3	Övrig bevisning i målet	46
9.1.4	Rättens prövning av erkännandet	46
9.1.5	Analys av domskälen	47
9.2	Erkännande under förundersökning- friande dom	48
9.2.1	Den begångna gärningen	49
9.2.2	Den tilltalades uppgifter	49
9.2.3	Övrig bevisning i målet	49
9.2.4	Rättens prövning av erkännandet	50
9.2.5	Analys av domskälen	51
9.3	Erkännande som andrahandsuppgift- fällande dom	53
9.3.1	Den begångna gärningen	53

9.3.2	Den tilltalades uppgifter	54
9.3.3	Övrig bevisning i målet	54
9.3.4	Rättens prövning av erkännandet	55
9.3.5	Analys av domskälen	57
10	ANALYS	61
10.1	Avslutande kommentar	68
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	71
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	73

Summary

"Den som sa det han var det." A classic Swedish saying, especially popular amongst children when found themselves run out of arguments in a heated discussion. But also an excellent title for this paper as it reflects a very common belief; the one who confesses a crime must also be guilty of the same. The Swedish law states that a confession in criminal cases only serve as evidence, which means that the members of the court must evaluate the confession in order to state its truthfulness.

The purpose of this evaluation is to determine whether or not the confession is reliable and to what extent it can be the basis for a conviction. How this evaluation should be done is not specified by law, which is a direct effect of the free evaluation of evidence prevailing in Swedish law. The purpose of this paper is to answer the question of what criteria the Courts evaluation of a confession must meet in order to respect and uphold legal certainty. Unfortunately, rich material regarding evaluation of confessions is lacking. Due to this, the author had to problematize and seek guidance in decisions that dealt with other issues of law than confessions. This has for example been done with what the author terms as a "confession as second-hand information", which is when the Court face a testimony from a person who claims to have witnessed a confession from the defendant. This type of confessions should always be treated with great caution due to the difficulties that exists on how to determine how they were given and for what purpose.

In order to ensure legal certainty and to maintain the assumption of innocence which exists by the ECHR, the Court must conduct its evaluation without preconceived opinions regarding the defendant's guilt. In order to maintain the principle of *in dubio pro reo* the standard of proof in Swedish law has come to be determined as; "beyond reasonable doubt", which also applies to confessed criminal offenses. Thus, the evaluation of confessions aims to show that the confession is considered to be so reliable that there is no reasonable doubt as to its veracity. To determine whether this is the case there are a number of reliability criteria from the Swedish Supreme Court that can be used. In this paper its demonstrated how these criteria are assisting in the evaluation of a confession and how these should be combined with the setting of so-called alternative hypotheses.

The author has noted that there is considerable variation in the quality and the extent of the evaluations being conducted. Therefore, the author presents a step-by-step methodology for evaluating confessions. This has been developed by interweaving the prevailing standard of proof, case law and the problematizations that the author has found. In this methodology every step seeks to ensure that the defendant is guaranteed a thorough and objective evaluation, by which the presumption of innocence is maintained.

Sammanfattning

”Den som sa det han var det”. Ett klassiskt svenskt ordspråk företrädesvis populärt bland barn att dra till med när argumentationen tagit slut i en hetsig diskussion. Men också en ypperlig titel på denna uppsats då den ger uttryck för en mycket vanlig uppfattning; den som erkänner brott måste också vara skyldig till detsamma. I Rättegångsbalken stadgas det att ett erkännande i brottmål endast tjänar som bevismedel, vilket innebär att erkännandet måste underkastas en prövning av rättens ledamöter. Syftet med denna prövning är att fastställa erkännandets sanningshalt och i vilken mån det kan läggas till grund för fällande dom. Hur denna prövning ska ske är dock inte angiven i lagtext, vilket är en direkt effekt av den fria bevisvärdering som råder i svensk rätt. Syftet med denna uppsats är att besvara frågan om vilka kriterier som rättens prövning av erkännandet måste uppfylla för att rättssäkerhet avseende bevisvärderingen kan anses föreligga.

Något fylligt material avseende prövningen av erkännanden saknas dessvärre, vilket inneburit att författaren även fått problematisera och söka vägledning i avgöranden som behandlat andra rättsfrågor än just erkännandets verkan. Detta har gjorts avseende exempelvis vad författaren benämner som ett ”erkännanden som andrahandsuppgift”, med vilket avses när rätten ställs inför ett vittnesmål från en person som påstår sig ha bevittnat ett erkännande från den tilltalade. Denna typ av erkännanden bör med anledning av de svårigheter som finns att fastställa hur de avgetts och i vilket syfte alltid behandlas med stor försiktighet.

För att kunna garantera rättssäkerhet och upprätthålla det krav på oskuldspresumtion som föreligger genom EKMR krävs det att rätten genomför sin prövning utan förutfattade meningar avseende den tilltalades skuld. I syfte att upprätthålla principen *in dubio pro reo* har beviskravet i svensk rätt kommit att vara mycket strängt; ”ställt utom rimligt tvivel”, vilket gäller även för erkända brott. Således måste prövningen av erkännandet visa att erkännandet är att anse som så tillförlitligt att det inte råder något rimligt tvivel oavseende dess sanningshalt. För att kunna avgöra om så är fallet finns ett antal tillförlitlighetskriterier från HD:s praxis som är behjälpliga vid bedömningen. I denna uppsats påvisas hur dessa kriterier kan användas vid prövning av erkännanden och hur dessa bör kombineras med uppställande av s.k. alternativa hypoteser.

Författaren har konstaterat att det råder stor variation på kvaliteten och omfattningen av de prövningar som sker. Mot bakgrund av detta och de problematiseringar som uppmärksammats presenterar därför författaren en steg-för-steg metodik för prövning av erkännanden. Denna har utvecklats genom att bland annat sammanväva rådande beviskrav och tillgänglig praxis samt de problematiseringar som författaren funnit. I denna metodik syftar varje steg till att garantera att den tilltalade tillerkänns en grundlig och objektiv prövning, genom vilken oskuldspresumtionen upprätthålls.

Förord

Till mormor, den coolaste kvinna jag träffat.

Tack till mamma och pappa för att ni alltid har talat om för mig att jag kan klara av precis vad som helst och att jag kan gå hur långt som helst. Inga AB:n i världen kan ge samma tro på sin förmåga som den ni har gett mig.

En bättre handledare än Helén Örnemark Hansen kunde jag inte haft. Tack för att du har lyssnat, läst och tipsat. Det har verkligen varit guld värt.

Ända sen jag var liten har jag vetat att jag en dag skulle bli jurist. Nu är den dagen här.

See you in court,

Ebba Gerleman
Malmö, 26 maj 2013

Förkortningar

EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
JK	Justitiekanslern
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
RB	Rättegångsbalken
SKL	Statens kriminaltekniska laboratorium
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

Erkännandet brukar beskrivas som ”bevisens moder” eller ”bevisens drottning”. Med detta menar man att det är det ultimata beviset på någons skuld beträffande en viss begången gärning. För varför skulle någon som de facto är oskyldig ta på sig skulden för en gärning och riskera straff, skam och moraliskt fördömande av sin omgivning? De flesta människor skulle nog anse att det som regel måste vara så att den som erkänner ett brott också är skyldig till brottet samt att det bara är i yttersta undantagsfall som en oskyldig avger ett falskt erkännande. När erkännandet betydelse diskuteras förs diskussionen allt som oftast in på Thomas Quick¹ och den rättsskandal som genom uppdragandet av dennes falska erkännanden skakade Sverige.

Fallet Quick- mannen som ville vara skyldig

Thomas Quick, född Sture Bergwall, dömdes mellan åren 1994-2001 för en rad mord begångna vid olika tillfällen mellan åren 1976 och 1988. Thomas Quick har en lång historia av psykisk sjukdom och hade flertalet gånger blivit dömd till rättspsykiatrisk vård för grov brottslighet. I samband med att Thomas Quick placerades på Sätters sjukhus efter en fällande dom för bankrån började han berätta om en lång rad mord han påstod sig ha begått, totalt runt 30 stycken. Trots avsaknad av teknisk bevisning och vittnesmål som kunde verifiera Thomas Quicks erkännanden kom han att fällas till ansvar för totalt åtta mord.² Domstolarna fäste stor vikt vid Thomas Quicks förmåga att kunna redogöra för detaljer av den typ som enbart den verkliga gärningsmannen bort känna till. Fallet Thomas Quick och sanningshalten av dennes erkännanden har länge diskuterats av jurister, journalister och allmänheten. Efter mycket diskussion, kritik och debatt har Thomas Quick beviljats resning och friats i flertalet av de mål där han funnits vara skyldig. I skrivande stund har resning beviljats även för de återstående morderna och utgången av dessa bedöms även här bli friande dom.

En av de domar mot Thomas Quick som blivit kraftigt ifrågasatt rör ett mord på en 11- årig pojke, J.A, som tidigt en morgon år 1980 försvann spårlöst från sitt hem i Sundsvall. J.A. bodde tillsammans med sin mor som hade gått till arbetet tidigt samma morgon. En stund senare skulle J.A. gå de 400 meterna från hemmet till skolan. De sista observationerna av J.A. gjordes av en granne som såg honom öppna lägenhetsdörren, se sig omkring och sedan stänga dörren om sig igen. När J.A.s mor kom hem från arbetet på eftermiddagen var J.A. och hans ytterkläder borta och modern antog att J.A. befann sig i skolan. Det visade sig dock att J.A. aldrig hade kommit till skolan den dagen. Polisen kopplades in och en man i J.A.s närhet misstänktes för att ha fört bort J.A. Bevisningen var dock så svag att åklagaren lade ner förundersökningen mot den misstänkte mannen varpå

---

¹ Författaren har av hänsyn till inblandade parter i samtliga refererade domar valt att inte skriva ut fullständiga namn. Undantag har dock gjorts för Thomas Quick samt Peter Mangs då deras namn har blivit allmänt kända genom medias nyhetsrapportering.

² <http://www.dn.se/nyheter/sverige/vem-ar-thomas-quick>, hämtad 15/4-2013

föräldrarna väckte enskilt åtal mot denne. År 1985 blev mannen fälld i tingsrätten för olaga frihetsberövande av J.A. men blev efter överklagande helt frikänd i hovrätten. Trots omfattande sökningar har J.A.s kropp aldrig återfunnits och de många frågor som fanns kring J.A.s försvinnande förblev länge obesvarade. Så en dag år 1993, 13 år efter J.A.s försvinnande, kommer svaren; Thomas Quick, då placerad på Sätters sjukhus, bekänner för sjukhusets terapeuter att han fört bort, mördat och styckat J.A.³ Domen⁴, där Thomas Quick fälls för mordet på J.A., meddelas år 2001 av Sundsvalls tingsrätt och blir Thomas Quicks åttonde fällande dom för mord.

Av domen framgår att domstolen företog en prövning av Thomas Quicks detaljerade erkännande genom vilken de fäste stor vikt vid Thomas Quicks förmåga att bland annat kunna beskriva ett födelsemärke som J.A. hade på kroppen. Inga likdelar har återfunnits som kunnat ge stöd åt Thomas Quicks uppgifter om att han styckat J.A.s kropp. Rätten fann dock att de ansamlingar av organisk material som hittades i jorden på den plats Thomas Quick pekade ut gav stöd åt hans uppgifter om hur han förfarit med J.A.s döda kropp. Rätten konstaterade vidare att trots att J.A.s försvinnande varit uppmärksammat i media fanns det inget som tydde på att Thomas Quick läst in sig på fallet genom att ta del av dessa uppgifter. Dessa omständigheter ansågs av domstolen styrka att Thomas Quicks erkännande var sanningsenligt och därmed kunde läggas till grund för fällande dom i målet. J.A.s föräldrar var dock av annan uppfattning och menade att det inte var rimligt att Thomas Quick var skyldig till mordet på J.A. Målet togs aldrig upp av hovrätten.

Den 18 januari 2012 beviljades Thomas Quick resning⁵ för mordet på J.A. efter att ha tagit tillbaka sitt erkännande. I ansökan påpekades stora brister i utredningen som å det starkaste påverkat Thomas Quick att falskeligen lämna uppgifter om sin inblandning i mordet. Bland annat hade Thomas Quick fått hjälp att korrigera sina svar på de frågor, bland annat rörande J.A.s födelsemärke, som han fick under förundersökningen så att de bättre stämde med faktiska förhållanden. Många direkt felaktiga och motstridiga uppgifter som Thomas Quick lämnat i polisförhör kom aldrig till rättens kännedom under rättegången, vilket gav rätten en gravt missvisande bild av Thomas Quicks kännedom om gärningen. Det fanns vidare uppgifter som talade för att Thomas Quick den aktuella brottsdagen inte ens befann sig i Sundsvall utan i Falun. Dessa uppgifter redovisades inte heller för rätten. Sammantaget fann hovrätten att dessa omständigheter, tillsammans med flertalet andra, gav upphov till tvivel avseende Thomas Quick skuld och att det med anledning därav fanns synnerliga skäl att på nytt pröva saken. Den 17 augusti 2012 ogillar Sundsvalls tingsrätt åtalet mot Thomas Quick efter att åklagaren beslutat att lägga ner åtalet.

De fällande domarna mot Thomas Quick har rönt stor uppmärksamhet och har aktualiserat vikten av att en persons erkännande inte utan vidare kan

---

³ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/thomasquick/article11598304.ab> , hämtad 15/4-2013.

⁴ Sundsvalls tingsrätt, mål nr B 187-93.

⁵ Hovrätten för nedre Norrland, mål/ärende nr Ö 889-11.

läggas till grund för dennes skuld. Trots den rättsskandal som de fällande domarna mot Thomas Quick har inneburit har det förhoppningsvis lett till en ökad medvetenhet om vikten av att säkerställa sanningshalten i en persons erkännande. Det kan här hänvisas till det klassiska talesättet ”inget ont som inte för något gott med sig”. Erkännandets betydelse har återigen ställts på sin spets i rättegångarna mot Peter Mangs i Malmö. Här var det fråga om en tilltalad som förnekat brott i förhör och inför rätten, men som uppges ha ”erkänt” inför vänner. De påstådda uppgifterna från Peter Mangs har av allmänheten i stort ansetts räcka för att påvisa hans skuld, men dess betydelse får anses vara betydligt mer tveksamt vid en juridisk prövning. Författaren av denna uppsats deltog, i egenskap av nämndeman, i tingsrättens rättegång mot Peter Mangs. Det var denna erfarenhet som kom att bli avstamp för författarens intresse av att genom denna uppsats undersöka prövningen av erkännanden.

Att ett erkännande ska prövas är en självklarhet men *hur* denna prövning bör genomföras är en fråga som inte är lika självklar. Frågan är dock viktig att belysa och söka besvara för att kunna fastslå vad det är som krävs av domstolens prövning för att upprätthålla vårt rättssystemets kanske allra viktigaste grundpelare; *rättssäkerhet*.

1.1 Syfte och problematisering

Den problematisering som utgör grund för uppsatsens syfte kan formuleras enligt följande. Av reglerna i Rättegångsbalken framgår att erkännandet, precis som övrig framlagd bevisning i målet, ses som ett bevisfaktum och erkännandet är därmed inte bindande för rätten. För att förhindra att oriktiga straffdomar meddelas måste därför rätten pröva erkännandet för att fastställa dess sanningshalt och därmed vilken betydelse det kan tillmätas i det enskilda fallet.

Inom svensk rätt finns ett antal regleringar som har till syfte att garantera rättssäkerhet avseende den rättsliga prövningen av en persons skuld. En av dessa är *oskuldspresumtionen* vilken rätten vid sin prövning är skyldig att iaktta. Oskuldspresumtionen innebär kortfattat en rätt för den misstänkte att behandlas som oskyldig av brottsutredare och domstol till dess att motsatsen har bevisats. Kravet på att underkasta ett erkännande en prövning i syfte att fastställa dess bevisvärde innebär att erkännandet får bevisverkan först om det kan anses vara tillförlitligt. Först om det kan fastställas att det är fråga om ett sanningsenligt erkännande kan det läggas till grund för fällande dom. Detta torde innebära att presumtionen om oskuld måste genomsyra prövningen av erkännandet. Att tillämpa en princip som innebär att en tilltalad ska anses vara oskyldig till dess att tillräcklig bevisning framlagts som styrker dennes skuld, trots att denne hävdar sig vara skyldig, kan emellertid framstå som paradoxalt. Denna paradox kan säkerligen ge upphov till problem när det kommer till att förutsättningslöst pröva erkännandet. Det är därför av vikt att rätten lär sig att uppmärksamma och

beakta alla de aspekter som kan ha betydelse för utgången av prövningen för att kunna fullfölja denna skyldighet.

Mot bakgrund av ovanstående problematisering ämnar denna uppsats att klarlägga hur prövningen av erkännandet bör göras av rätten som har att ta ställning till bevisvärdet av ett erkännande. Detta syfte utgör grund för följande uppställda frågeställning, vilken genom uppsatsen kommer att besvaras:

”Vilka kriterier måste rättens prövning av ett erkännande uppfylla för att rättssäkerhet avseende prövningen kan anses föreligga?”

För att kunna besvara frågeställningen har ett flertal underfrågor formulerats. De frågor som är behjälpliga för besvarandet av frågeställningen är bland annat följande:

- Vad innebär rättssäkerhet avseende rättegångsprocessen?
- Hur förhåller sig oskuldspresumtionen till erkännandets inverkan på rättegångsprocessen?
- Vilka kriterier för ett erkännande ska kunna tillmätas betydelse i skuldfrågan finns i våra rättskällor?
- Finns det särskilda svårigheter avseende prövningen som rätten måste fästa särskild uppmärksamhet på?

1.2 Teori

Den teoretiska utgångspunkten för denna uppsats är kravet på rättssäkerhet och hur detta krav uppfylls vid en prövning av ett erkännande. Begreppet ”rättssäkerhet” används i stor utsträckning i diverse rättsliga sammanhang och är även ett flitigt använt honnörord i den journalistiska debatten. En entydig definition av vad begreppet egentligen innebär och vilken funktion det fyller är dock svår att finna. Under 1980-talet fördes i Sverige en livlig rättspolitisk debatt om rättssäkerhetens innebörd. Bakgrunden till denna debatt var ett antal lagförslag rörande ekonomisk brottslighet som enligt vissa kritiska röster var att anse som ett hot mot rättssäkerheten. Detta fick till följd att rättssäkerhetens innebörd behandlades i slutbetänkandet av Kommissionen mot ekonomisk brottslighet (fortsättningsvis endast kallad Kommissionen), vilket var den statliga utredning som låg bakom ett flertal av de omdiskuterade lagförslagen.⁶ Kommissionen gjorde en distinktion mellan *traditionell* rättssäkerhet och *modern* rättssäkerhet vilket var en innovation avseende terminologin.⁷ Den traditionella rättssäkerheten definierades som en gärningsmannainriktad syn på rättssäkerhet i syfte ta tillvara lagöverträdarens rättigheter och skydda denne mot staten. Denna syn har enligt kommissionen sina rötter i 1700-talets samhällsförhållanden där

---

⁶ Axberger, Felaktigt dömda, sid 23.

⁷ Ibid.

samhället präglades av stora sociala, ekonomiska och politiska orättvisor. Den moderna rättssäkerheten har enligt kommissionen så som det används i dagligt språk innebörden att ”man inte ska behöva utsättas för brott”, vilket till skillnad från den gärningsmannainriktade rättssäkerheten innebär en offerinriktad grundsyn på rättssäkerhet.⁸ Regeringen och riksdagen gick däremot emot Kommissionens föreslagna innebörd av rättssäkerhetsbegreppet och i Justitieutskottets betänkande uttalades att begreppet skulle användas i den mening det ”traditionellt har”. Utskottet förtydligade denna traditionella syn genom att uttala att de traditionella rättssäkerhetsgarantierna syftar till att bereda den enskilde skydd mot staten och godtycke.⁹ Denna syn på rättssäkerhet synes vara den som fått störst genomslagskraft både rättspolitiskt sett men också inom rättsväsendet. Ser man till förekomsten av begreppet ”rättssäkerhet” i främst förarbeten till lag men också i praxis från Högsta domstolen synes det tydligt att en koppling görs mellan rättssäkerhet och rättigheter som den enskilde har i förhållande till statens användning av tvångsmedel.¹⁰

Det finns en viss distinktion mellan rättssäkerhet i den rättspolitiska diskussionen och den juridiska doktrinen, varav rättssäkerheten i den senare fått en snävare innebörd. Formell rättssäkerhet tar sikte på den som ovan av Kommissionen kom att benämnas som den traditionella rättssäkerheten. Denna bygger på principen om att medborgare ska behandlas lika inför lagen och att en utformning av lagen ska göras på ett sätt som gör det möjligt att förutse dess tillämpning.¹¹ Med utgångspunkt att rättssäkerhet bygger på en förutsebarhet avseende lagens tillämpning finns det enligt Åke Frändberg tre nödvändiga villkor som måste vara uppfyllda för att rättssäkerhet ska råda. Det första villkoret är att det finns klara och adekvata regler avseende en rättslig fråga. Det andra villkoret är att reglerna ska vara lättillgängliga för den som söker svar på en rättslig fråga. Det sista villkoret som måste uppfyllas är att reglerna också tillämpas på ett lojalt och korrekt sätt av de rättstillämpande organen.¹² Den formella rättssäkerheten tar därmed inte ställning till innehållet i gällande rätt, utan innebär endast ett krav på att den gällande rätten tillämpas av domstolarna i enlighet med den reglering som lagstiftarna utformat. Med denna syn på rättssäkerhet är därmed en rättsosäker dom ett beslut som är tillkommit utan att en korrekt tillämpning av gällande lagregler har gjorts, oavsett om vad utgången i målet blir. Det finns dock de som gör gällande att detta synsätt på vad rättssäkerhet ska anses innebära kan resultera i absurdhet. En kritiker till den formella rättssäkerheten är Aleksander Peczenik som var förespråkare av begreppet materiell rättssäkerhet. Detta begrepp innebär att det inte enbart finns ett krav på förutsebarhet avseende rättsreglernas tillämpning utan att det även tillkommer ett krav på att resultatet garanterar ett hänsynstagande till vissa etiska värden. Materiell rättssäkerhet är att anse som resultatet av en förnuftig avvägning mellan kravet på förutsebarhet avseende

---

⁸ SOU 1984:15 sid 130.

⁹ Axberger, Felaktigt dömda, sid 25

¹⁰ A.a. sid 22

¹¹ A.a. sid 24

¹² Frändberg, Om rättssäkerhet, sid 274

rättsnormerna och iakttagande av etiska värden.¹³ Ett av Alexander Peczeniks starkaste argument för varför rättssäkerheten måste ta hänsyn till etiska värden var det s.k. Hitlerargumentet. Peczenik menade att judarna under Hitlers välde visserligen kunde förutse att de skulle förföljas med anledning av de lagar som instiftats, men att det med anledning av innebörden av denna lagstiftning vore absurt att kalla denna förutsebarhet för rättssäker. ¹⁴Adopterar man Peczeniks syn på rättssäkerhetens innebörd är därmed en rättsosäker dom ett beslut som innehåller moraliska tveksamheter, oavsett om en korrekt tillämpning eller ej har gjorts utav gällande regler.

Uppsatskrivarens ställningstagande

Som ovan nämnt finns det många åsikter om vad rättssäkerhet innebär och därmed också många uppfattningar om hur denna ska upprätthållas. Det finns vad man skulle kunna kalla en metodinriktad syn på rättsäkerhet, där domstolens korrekta och enhetliga tillämpning av gällande rätt står i främsta rummet, vilken ligger i linje med den formella rättssäkerheten. Mot detta står en mer resultatnriktad syn på rättssäkerhet, där en korrekt och försvarbar dom enligt etiska värden utgör bevis för att rättssäkerhet råder. Denna syn på ligger i linje med idén om materiell rättssäkerhet. Det synsätt på rättsäkerhet avseende rättens ställningstagande i skuldfrågan som uppsatsens författare ansluter sig till är den som beskrivs som den klassiska synen på rättsäkerhet, nämligen den formella. Detta innebär att en dom som är felaktig, för att den dömde senare visar sig vara oskyldig, inte innebär att den därmed är att anse som rättsosäker. Detta gäller under förutsättning att rätten vid bedömningen av den tilltalades skuld har gjort en, under de rådande omständigheterna, korrekt tillämpning av de lagar och regler som vårt rättsystem tillhandahåller. Visserligen kanske resultatet senare visar sig vara felaktigt, men rättens ledamöter har ändå gjort vad de kunnat för att undvika detta resultat. Detta innebär enligt författaren att så länge rätten har fullgjort de skyldigheter som åligger dem enligt rådande lagstiftning under överläggningen, så kan rättssäkerhet anses föreligga avseende domslutet. Vidare anser författaren att viss förutsebarhet måste finnas avseende bevisvärderingen och därigenom också domslutet. Trots att rätten är fri att använda sig av vilken metod de önskar vid bevisvärderingen kan denna frihet inte leda till att en metodik avseende prövningen tillämpas som inte på ett objektivt väger in samtliga omständigheter av betydelse. Behovet av på förutsebarhet ställer också krav på rättens domsskrivning, vilket i synnerhet gäller för mål i högre instanser som kan komma att bli vägledande för senare avgöranden. Avslutningsvis vill författaren poängtera att rättssäkerheten främst ska vara till den tilltalades fördel, där rimligt tvivel avseende dennes skuld ska leda till ett ogillande av åtalet och där rättens skyldighet att ingå bevisvärderingen förutsättningslöst och med den tilltalades presumerade oskuld i främsta rummet upprätthålls.

---

¹³ Peczenik, Vad är rätt? sid 95

¹⁴ A.a. sid 97

1.3 Metod och material

Att en fullgod prövning av ett erkännande görs av rätten i syfte att upprätthålla det rådande beviskravet är av största vikt för att undvika felaktigt fällande domar i våra domstolar vilket också får vara att anse som ett av de yttersta målen med att upprätthålla rättssäkerhet. Inom begreppet ”rättssäkerhet” återfinns ett flertal olika principer genom vilka den enskilde ska garanteras bland annat en rättvis och opartisk domstolsprövning där förutsebarhet avseende tillämpningen av rikets lagar ska finnas.

För att kunna garantera rättssäkerhet genom att lagstiftningen tillämpas på föreskrivet sätt måste det först utredas vad aktuell lagstiftning de facto föreskriver avseende beviskrav, bevisvärdering och prövning av erkännanden. Denna utredning har företagits av uppsatsförfattaren genom en huvudsakligen rättsdogmatisk metod. Studier av lagtext, förarbeten, doktrin samt rättsfall har därigenom genomförts. En begreppsutredning avseende ”rättssäkerhet” samt ”erkännande” har gjorts, varvid i synnerhet doktrin och förarbeten har tjänat som huvudsakligt underlag. Avseende undersökningen av prövning kring erkännanden i form av en andrahandsuppgift har underlag för detta avsnitt varit särskilt svårt att finna då frågan synes vara obehandlad i många hänseenden. Författaren har därför valt att använda sig av en metod som innefattar att konkretisera den problematik som författaren anser föreligger och utifrån praxis och doktrin som inte avser erkännanden i sig, utan andra typer av bevisvärderingsfrågor, söka vägledning. Avseende materialvalet saknas dessvärre ett fylligt underlag avseende doktrin och rättsfall som behandlar just erkännanden och bevisvärdering av dessa. Den metod som företagits har inneburit att ett antal klassiska rättsfall har genomgått i syfte att klargöra gällande rätt avseende beviskrav etc. Detta innebär dock att flertalet fall är av äldre karaktär, vilket dock inte påverkar resultaten av uppsatsen negativt då utvald praxis alltså är vägledande på aktuella områden. De exempelfall som inte utgörs av publicerade rättsfall är dock av nyare karaktär då detta är av vikt för att kunna ge en bild av aktuell praktisk rättstillämpning.

1.4 Disposition

Uppsatsen inleds, vilket gjorts ovan, med en redogörelse för den teoretiska referensramen varvid begreppet rättssäkerhet behandlas. Följande avsnitt är indelade enligt nedan angivna beskrivning. För att underlätta för läsaren görs en löpande analys av materialet. Resultaten och slutsatserna sammanfogas därefter i en avslutande och sammanfattande analys i uppsatsens slutavsnitt. I denna kommer huvudfrågeställningen samt de tillhörande underfrågorna att besvaras och diskuteras.

Avsnitt 2 behandlar frågan om varför ett erkännande ska underkastas en prövning av domstolen. Detta för att läsaren ska förstå det bakomliggande behovet av denna prövning. Därefter ges i de kommande tre avsnitten en redogörelse för den gällande rätt som domstolen ska iaktta vid sin prövning

av erkännandet. Avsnitt 3 går igenom de grundläggande krav som Europakonventionen genom oskuldspresumtionen uppställer på domstolens hantering av en tilltalads erkännande. Avsnitt 4 behandlar det beviskrav som uppställs i svensk straffrätt. Avsnitt 5 behandlar den fria bevisprövningen i syfte att undersöka inom vilka ramar rätten ska utföra sin värdering av framlagd bevisning. Avsnitt 6 utgör en redogörelse för vad erkännandet innebär avseende begrepp och betydelsen av att fastställa en faktisk avsikt att erkänna. Avsnitt 7 behandlar hur en prövning av en utsaga utförs utifrån HD:s särskilda kriterier för fastställande av tillförlitlighet. Avsnitt 8 syftar till att ge en bild av de olika typer av återtagna erkännanden som rätten kan ställas inför och den eventuella problematik som dessa kan innebära. Avsnitt 9 utgörs av en genomgång av tre olika fall där rätten har ställts inför ett erkännande och hur rätten har hanterat dessa. Avsnitt 10 är uppsatsens slutavsnitt i vilken analys, diskussion och besvarande av frågeställningen kommer att göras.

1.5 Avgränsning

Uppsatsen kommer att behandla brottmål av icke ringa karaktär, varav rena bötesbrott inte behandlas. Betoning kommer dock att ligga på brott riktat mot person där fängelse i minst 2 år förekommer i straffskalan.

En komparation med utländsk rätt kommer inte att göras då detta inte ligger inom ramen för uppsatsens problematisering och teori. Däremot har Europakonventionen i utvalda delar genomgått och redogjorts för, i den mån den har betydelse för prövningen av ett erkännande. Det finns som ovan nämnts fler principer än oskuldspresumtionen att återfinna i Europakonventionen som är av betydelse för begreppet rättssäkerhet, såsom exempelvis rätten för den tilltalade att vara tyst. Eftersom dessa principer dock inte har omedelbar betydelse för prövningen av ett erkännande kommer dessa inte att behandlas.

Författaren är väl införstådd med att rättssäkerhet ska upprätthållas genom hela rättsprocessen, från förundersökning till slutlig dom, men en granskning av förfarandet innan ärendet underkastas rättens prövning kommer av utrymmesskäl inte att göras. Denna uppsats kommer därför endast att behandla rättens prövning av erkännandet och dess betydelse för skuldfrågan. Dock kan detta innefatta att hänsyn måste tas till förfarandet i ett tidigare skede i rättsprocessen, vilket då kommer, om än i begränsad mån, att behandlas i uppsatsen. Eftersom domarna mot Thomas Quick till mångt och mycket är ett resultat av tveksamma metoder som företagits under förundersökningen kommer inte dessa domar att behandlas ytterligare.

Det har förekommit fall där den tilltalade vidhållit sitt erkännande under rättegången för att precis i slutskedet av rättegången återta detta. Dessa fall kommer inte att behandlas i denna uppsats. Avsnittet om återtagna erkännanden avser därmed de fall den genomgående inställningen under

rättegången är att den tilltalade förnekar brott eller om den tilltalade under rättegången varken erkänner eller förnekar brott.

I uppsatsen presenteras de tillförlitlighetskriterier som vanligen används för att utvärdera utsagor. Då dessa kriterier i sig skulle kunna utgöra grund för en hel uppsats har författaren valt att inte göra en djupgående redogörelse för dessa.

Avslutningsvis vill författaren påpeka att denne är medveten om det förslag¹⁵ som finns om bland annat obligatoriskt prövningstillstånd för brottmål i hovrätten. Dock kommer det av utrymmesskäl inte att göras någon analys av eventuella konsekvenser som ett genomförande av detta förslag kan innebära för rättssäkerheten vad gäller prövningen av erkännanden.

---

¹⁵ SOU 2013:17.

2 Kravet på att pröva erkännanden

I Rättegångsbalken 35 kap 3 § uppställs det krav som utgör grund för denna uppsats, nämligen *prövningen av erkännandet*. Stadgandet lyder enligt följande:

Erkänner part i rättegången viss omständighet och är saken sådan, att förlikning därom är tillåten, skall vad parten erkänt gälla mot honom. Återkallar parten sitt erkännande, pröve rätten med hänsyn till de skäl, som anförs för återkallelsen, och övriga omständigheter, vilken verkan som bevis må tillkomma erkännandet.

Är saken ej sådan som i första stycket sägs, pröve rätten med hänsyn till omständigheterna, vilken verkan parts erkännande må äga som bevis.

Genom stadgandet markeras en tydlig skillnad avseende betydelsen av att en part avger ett erkännande, beroende på vilken typ av sak som är föremål för rättens prövning. Paragrafens andra stycke tar sikte på erkännanden som avges i brottmål. Det markeras därigenom att emedan rätten är bundna av en persons erkännande i dispositiva tvistemål, måste ett erkännande avgett i en brottmålsrättegång (samt indispositiva tvistemål) prövas av rätten. Detta innebär att rättens ledamöter inte får lägga ett erkännande till grund för fällande dom innan de tagit ställning till bevisvärdet av erkännandet.

Statistik över hur vanligt förekommande det är att någon erkänner en gärning som denne inte begått finns inte att tillgå. Detta till trots torde det dock vara en säker slutsats att dra att detta inte sker i någon större omfattning. Det är däremot ett faktum att falska erkännanden förekommer, exempelvis var det över 200 personer som erkände sig skyldiga till kidnappningen på Charles Lindbergs son i början av 1930-talet.¹⁶ Anledningen till varför någon är villig att lämna ett falskt erkännande och därmed ta konsekvenserna av vad detta innebär kan vara många, vissa mer svårbegripliga än andra. Nedan redogörs för ett antal typfall under vilka omständigheter falska erkännanden som regel är hänförliga till. Några av dessa typfall kommer att exemplifieras av rättsfall som valts ut utifrån deras förenlighet med den problematik som redovisas nedan.

2.1 Frivilliga falska erkännanden

Det första typfallet där ett falskt erkännande lämnas har sin grund i en persons patologiska behov av att bli uppmärksam och ökad. Det är här fråga om en situation då den som avger erkännandet självmant tar kontakt med polisen utan att ha förekommit som misstänkt i en brottsutredning.

---

¹⁶ Björkman, Diesen, Forssman, Jonsson, Bevis, sid 120.

Kännedom om begången gärning kan ha uppkommit genom att brottet uppmärksammats i massmedia.

Det förekommer också att den erkända gärningen aldrig har ägt rum utan är uppbyggd. ¹⁷ Detta kan ha sin förklaring i att den som avger erkännandet inte förmår skilja på fantasi och verklighet, rimligtvis som en följd av en allvarlig psykisk sjukdom som exempelvis schizofreni. ¹⁸ En annan orsak till att någon avger ett frivilligt falskt erkännande kan vara att denne lider av kraftig ångest och skuldkänslor över tidigare gärningar, Genom att ta på sig skulden för ett annat brott som denne inte begått söker den som erkänner sona sin skuld och därmed bli kvitt sina skuldkänslor. ¹⁹

Slutligen kan frivilliga falska erkännanden avlämnas i syfte att försöka skydda den verkliga gärningsmannen. Detta fenomen har genom undersökningar visat sig vara särskilt vanligt bland personer som ännu inte uppnått straffbar ålder. ²⁰ Det torde då vara fråga om att söka skydda någon närstående och inte en för den som erkänner okänd person.

2.1.2. Erkännanden i hederns namn

Något som enligt författaren i sammanhanget bör uppmärksammas särskilt är förekomsten av falska erkännanden i samband med hedersrelaterad brottslighet, i synnerhet vid s.k. hedersmord. Det saknas statistik om huruvida falska erkännande skulle vara mer vanliga vid denna typ av brottslighet men den typ av kollektivistiska våldutövning mot offret som präglar den hedersrelaterade brottsligheten kan innebära en fara för falska erkännande i större omfattning än vid ”vanlig” brottslighet. Författaren ämnar inte att närmare redogöra för innebörden av hedersrelaterat våld men kortfattat tar denna brottslighet sig uttryck genom att en person utsätts för brott med anledning av dennes livsföring. Förövaren är ofta en familjemedlem eller släkting som genom offrets livsföring anser sig ha fått sin heder skadad och därmed tar till våldsutövning mot offret i syfte att återställa den förlorade eller skadade hedern. ²¹ Ovan nämnda kollektivistiska våldsutövning tar sikte på det faktum att det är mycket vanligt att flera gärningsmän agerar gemensamt vid denna typ av brottslighet. Gärningen föregås ofta av lång planering varigenom gärningsmännen tilldelas olika ”roller”, varvid det inte är ovanligt att yngre släktingar tar på sig skulden för en gärning som denne enbart delvis eller inte alls varit ansvarig för. ²² Ett mycket uppmärksammat fall som rörde just ett s.k. hedersmord och där den dömda gärningsmannen senare visade sig ha avgivit ett falskt erkännande är det s.k. Högsbymordet där en pojke tillsammans med sina föräldrar stod åtalade för mord.

---

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ A.a., sid 121.

²¹ Åklagarmyndigheten, Hedersrelaterat våld, sid 6.

²² A.a. sid 10 ff.

Högsbymordet- pojken som förmåddes att erkänna

I detta mål dömdes en pojke år 2006 för mordet på sin systers pojkvän till sluten ungdomsvård och livstids utvisning. Mordet hade skett på ett mycket bestialiskt sätt och inkluderade både knivstick, slag med basebollträ samt brännskador genom kokande olja som kastades på offret.

Pojken, som kom att dömas i både tingsrätten²³ och i hovrätten²⁴, tog på sig hela ansvaret för mordet på systemens pojkvän. Rätten konstaterade att det var fråga om ett s.k. hedersmord och uttryckte i sina domskäl en stark skepsis till att den tilltalade skulle ha agerat ensam. Det påpekades i hovrättens domskäl att pojkens utsaga var oförklarligt detaljfattig i många avseenden och att utsagan gav intryck av att vara tillrättalagd i syfte att dölja de verkliga förhållandena. Bortsett från pojkens uppgifter om att han agerat som ensam gärningsman stämde dock hans berättelse om hur gärningen gått till i så stor grad med det rättstekniska utlåtandet att hovrätten drog slutsatsen att pojken i vart fall hade följt mordet på nära håll. Den framlagda bevisningen ansågs tillräckligt stark för att finna det styrkt att pojken, utan att för den delen kunna sägas ha utdelat de dödande huggen, i vart fall hade medverkat som gärningsman vid mordet. Det fanns dock inte tillräckligt med bevisning för att fälla pojkens föräldrar till ansvar såsom medgärningsmän.

Den 6 maj 2011 beviljade HD, efter ansökan från både pojken och åklagaren, resning²⁵ och en ny rättegång inleddes i Göta hovrätt²⁶. Anledningen var att pojken inte längre vidhöll sitt erkännande utan menade att han utsatts för påtryckningar av familjen att felaktigt peka ut sig själv som ensam gärningsman. I själva verket, hävdade han, var det hans föräldrar som begått mordet och försökt förmå honom att medverka. Anledningen till hans återtagande av erkännandet uppgavs vara att han insett att han blivit utnyttjad av föräldrarna och att han av dem hade övertalats och pressats till att felaktigt ta på sig hela ansvaret. I samband med återtagandet av erkännandet lämnade pojken en ny utförlig utsaga där han utpekade föräldrarna som förövare av gärningen samtidigt som hans egen delaktighet förklarades ha varit betydligt mindre omfattande än vad han gjort gällande i sin tidigare utsaga.

Hovrätten fann att pojkens nya utsaga vann sådant påtagligt stöd av övrig utredning att den kunde läggas till grund för bedömningen i skuldfrågan. Dessutom var den nya utsagan betydligt mer förenlig med vad som framkommit vad gäller hedersmotivet i målet och hur dessa brott som regel är förövade. Hovrätten rev med anledning av de nya uppgifterna upp den tidigare domen mot pojken och fällde istället honom till ansvar för medhjälp

---

²³ Kalmar tingsrätt, mål nr B 4146-05.

²⁴ Göta hovrätt, mål 1339-06.

²⁵ Högsta domstolens beslut, mål nr Ö 5120-09 och Ö 867-10.

²⁶ Göta hovrätt, mål nr B 1338-11.

till mord. Hans föräldrar, vilka i tidigare rättegångar friats, dömdes såsom gärningsmän för mordet.

2.2 Framtvingade medgörliga falska erkännanden

Det andra typfallet där ett falskt erkännande avlämnas är ett resultat av den press som förhørsprocessen medför för den misstänkte. Det är då inte fråga om ett frivilligt erkännande i det avseende som anges under föregående typfall, utan innebär snarare att den misstänkte ger med sig för de påtryckningar som utövas av förhörspersonen.²⁷ Erkännandet kan tillkomma som en följd av otillbörliga förhörsmetoder, såsom tortyr eller hot om tortyr eller annan inhuman behandling, men också löften om förmånligare behandling i någon form. Även i de fall då förhören har begåtts under regelrätta former kan en misstänkt anse sig vara tvingad att avlämna ett erkännande i syfte att undslippa den pressande situation som denne upplever sig befinna sig i under ett förhör. Syftet med erkännandet kan då vara att slippa bli kvarhållen av polis eller att förhöret avslutas och den pressande situationen därmed upphör. Trots att den misstänkte visserligen är införstådd med konsekvenserna av sitt erkännande anser denne att de omedelbara fördelar som denne vinner uppväger de senare nackdelar som erkännandet innebär. En möjlig anledning till detta kan exempelvis vara att den misstänkte lider av drogabstinens och därmed är särskilt angelägen om att bli släppt på fri fot.²⁸ En annan förklaring till varför en misstänkt väljer att avge ett falskt erkännande är en strävan att vara förhörande personal till lags och att den misstänkte tror ett erkännande, trots att detta är falskt, hjälper utredarna.²⁹ Det torde här vara fråga om en misstänkt som pga. bristande intelligens eller mognad inte är fullt införstådd med konsekvenserna av sitt erkännande.

2.3 Framtvingade internaliserade erkännanden

Den tredje typen av falska erkännanden innefattar de fall då den misstänkte under förhör börjar tvivla på sin egen oskuld. Detta får resultatet att den misstänkte börjar tro att denne har begått en brottslig gärning trots att denne saknar minnesbilder av brottet. Denna typ av erkännande benämns som ett framtvingat internaliserat erkännande.³⁰ Att en misstänkt har avsaknad av minne av en begången brottslig gärning behöver naturligtvis inte innebära att denna är oskyldig, utan kan ha sin förklaring i att den misstänkte varit kraftigt alkoholpåverkad eller av någon anledning har minnesförlust. Dessa omständigheter kan dock även innebära att en oskyldig person saknar vetskap om vad denne gjorde vid brottstillfället och därför drar slutsatsen att

---

²⁷ Björkman, Diesen, Forssman, Jonsson, Bevis, sid 121

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

denne måste ha begått det brott som denne delgetts misstanke om. Även personer som har en klar övertygelse samt minnesbild av att denne inte har begått ett brott kan börja tvivla på sin egen oskuld.

Faktorer som kan driva den misstänkte till att avlämna ett falskt erkännande trots denna vetskap om sin oskuld är tillvägagångssättet för förhöret och huruvida detta har inneburit en manipulation av den misstänkte.

I en dom från Hovrätten i Västra Sverige³¹ framhåller rätten särskilt betydelsen av att kunna säkerställa under vilka former vissa svar vid polisförhör under förundersökningen har lämnats. Målet rörde ett fall av mordbrand där den tilltalade under förundersökningen inledningsvis förnekade gärningen. Efter att polisen konfronterat den tilltalade med ett fynd av en mössa på brottsplatsen ändrade denne sin inställning och medgav att han tappat sin mössa på platsen samt att han anlagt branden. Med anledning av att den tilltalade under häktningsförhandling vidhöll sitt erkännande fattades beslut om rättspsykiatrisk undersökning för att utreda om gärningen begåtts under inflytande av en allvarlig psykisk störning. Under denna undersökning uppgav den tilltalade att han inte kom ihåg att han anlagt en brand i fastigheten. Denna inställning kvarhöll den tilltalade under tingsrättsförhandlingen, vilket innebär att den tilltalade under rättegången varken erkände eller förnekade brott. Hovrätten uttryckte sig på följande sätt avseende den tilltalades lämnade uppgifter under förundersökningen:

*”När det gäller betydelsen av hans tidigare erkännande av gärningen delar hovrätten tingsrättens synsätt och anmärker därutöver att det förhållandet att dialogförhör saknas innebär en särskild svårighet vid värderingen av de uppgifter som lämnats under förundersökningen. Det är därigenom inte möjligt att ta del av vilka frågor som ställts eller hur dessa har ställts. Även om det inte finns någon anledning att ifrågasätta P.N.s förhörsteknik är det inte möjligt att få en bestämd bild av om de frågor som ställts kan ha påverkat S.L.F. att lämna vissa svar”*³²

Omständigheter som kan bidra till att en oskyldig person börjar tvivla på sin oskuld är om denne övertygas om att omfattande bevisning föreligger mot denne samt att det finns en trovärdig förklaring till varför den misstänkte inte skulle komma ihåg att denne begått brottet. Avseende förhörsteknikens betydelse ökar risken för ett framtingat internaliserat erkännande om den som förhör upprepar sin egen övertygelse om den misstänktes skuld samt att förhørsledaren väcker rädsla hos den misstänkte med anledning av dennes förnekande av gärningen.³³ Vanligt för falska internaliserande erkännanden är att de tenderar att vara trevande till formen, ex. genom att den som erkänner uttrycker sig i stil med ”Jag antar att jag måste ha gjort” och ”Jag tror att jag gjorde”.³⁴ Risken att avge ett framtingat internaliserat

³¹ Hovrätten för Västra Sverige, Mål B 1548-09.

³² Hovrätten för Västra Sverige, Mål B 1548-09, sid 2- 3.

³³ Björkman, Diesen, Forssman, Jonsson, Bevis, sid 122.

³⁴ A.a. sid 123.

erkännande är förknippat med personlighetsdragen hos den misstänkte. Personer som lider av dåligt självförtroende, har förhöjd suggestibilitet³⁵ samt ett stort förtroende för auktoriteter anses ha en större benägenhet till denna typ av falska erkännanden. Vidare anses ungdomar, personer med låg intelligens, dålig självkänsla samt sviktande minne vara mer suggestibla än andra personer.³⁶

2.4 Varför ska vi pröva erkännanden?

Som framgår av rubriksättningen till detta avsnitt är syftet med denna genomgång av falska erkännanden att försöka förklara varför det i svensk rätt finns ett krav på att erkännandet ska underkastas en prövning. Ett av de primära målen med att garantera rättssäkerhet under domstolsprocessen är att undvika felaktigt fällande domar, i synnerhet domar där en oskyldig fälls till ansvar för ett brott denne inte begått. Som ovan framgår så är det ett faktum att det förekommer fall där oskyldiga personer erkänner brott som de inte har begått. Skulle det svenska rättsväsendet konsekvent godta erkännanden utan att försöka kontrollera sanningshalten av dem så skulle detta innebära en icke önskvärd risk för felaktigt fällande domar. Det är just pga. denna risk som en prövning av ett erkännande måste göras och varför rättens ledamöter måste vara medvetna om förekomsten av falska erkännanden.

Ett första steg i att lära sig att upptäcka oriktiga erkännanden är att förstå varför personer, i synnerhet eftersom det ur allmän synpunkt är en mycket märklig företeelse, avlägger falska erkännanden. Den genomgång som gjorts avseende möjliga förklaringar till falska erkännanden är inte uttömmande. Rättens ledamöter måste därför vara vaksamma inför även andra anledningar till avgivande av falska erkännanden.

Författaren är av åsikten att risken för falska erkännanden kan vara större inom vissa typer av brottslighet, exempelvis vid s.k. hedersrelaterade brott. Även vid organiserad eller gängrelaterad brottslighet, där flera gärningsmän agerar gemensamt i ofta väl planerade och överlagda gärningar torde denna risk vara större. Även om det är så att ett avläggande av ett falskt erkännande är att anse som en ytterst märklig och orimlig företeelse av en tilltalad, måste man komma ihåg att detta agerande, vilket kanske är lätt att förutsätta, inte är främst begränsat till personer med sviktande mental hälsa. Avfärdar man alternativa förklaringar till varför en person har erkänt med motiveringen att det skulle strida mot sunt förnuft att agera på detta sätt riskerar man att förbise varningstecken rörande erkännandets riktighet under prövningen. Det är därför viktigt att inte påbörja prövningen med den förutfattade meningen att falska erkännanden är något som främst

---

³⁵ Psykologiskt begrepp som kan beskrivas som en ingivelse genom viljepåverkan. Har man suggestibilitet är man suggestibel, dvs. är lätt att påverka.

³⁶ Björkman, Diesen, Forssman, Bevis sid 123.

förekommer hos ”tokar” alternativt personer som pinats till erkännande under förhör.

3 EKMR:s rättssäkerhetsgarantier

Som ovan nämnts i inledningen till denna uppsats återfinns det en rad olika principer och rättigheter som förknippas med begreppet rättssäkerhet och som ska garantera den tilltalade en rättvis och opartisk rättegång. Flertalet av dessa återfinns i Europakonventionen (fortsättningsvis EKMR), vilken också är inkorporerad i svensk lagtext³⁷. Svenska domstolar är därmed bundna att iaktta och tillämpa dessa rättigheter gentemot den misstänkte för att fullfölja de skyldigheter som åligger det svenska rättsväsendet enligt konventionen.

3.1 Garantierna för "fair trial"

En av de mest betydelsefulla principerna är *legalitetsprincipen*, vilken kommer till uttryck i artikel 7. Innebörden av denna är att ingen får fällas till ansvar för en gärning som vid tidpunkten då den begicks inte utgjorde ett brott enligt nationell eller internationell lag. I artikel 6 stadgas rätten till en *rättvis rättegång*, genom vilken en uppräknning sker av de rättigheter som den tilltalade ska garanteras. I artikel 6.3 uppräknas de minimirättigheter som var och en som blir anklagad för brott ska tillerkännas. Eftersom konventionstexten i artikel 6 med anledning av uttrycket "fair hearing" (rättvis förhandling) främst verkar åsyfta själva domstolsförfarandet är det viktigt att poängtera att stadgade principer i artikel 6 gäller under *hela* det straffprocessuella förfarandet.³⁸ I artikel 6.2 i denna artikel återfinns *oskuldspresumtionen*, vilken, som nämnts inledningsvis i denna uppsats, är central denna uppsats undersökning av hur rättssäkerhet ska kunna uppnås vid prövningen av ett erkännande.

3.2 Oskuldspresumtionens innebörd

I art 6.2 EKMR fastslås oskuldspresumtionen genom följande stadgande:

"Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts."

Genom utveckling av rättspraxis vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna finns vägledning avseende innebörden av denna presumtion att finna i meddelade domar vid denna domstol. Grundläggande är att

---

³⁷ Lagen (1994:1219) angående den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

³⁸ Bring, Diesen, Förundersökning, sid 62.

presumtionen för oskuld endast omfattar personer anklagade för brott.³⁹ Som utgångspunkt för oskuldspresumtionen gäller att den tilltalade inte ska anses ha gjort sig skyldig till något brott förrän dess att staten, genom åklagarmyndigheten, har framlagt tillräcklig bevisning som övertygar en opartiskt och oavhängig domstol om den tilltalades skuld. För att denna presumtion ska upprätthållas är det en förutsättning att medlemmarna i domstolen inte har skapat sig en förutfattad mening om att den tilltalade har gjort sig skyldig till det brott som denne anklagas för. I enlighet med denna nyss nämnda förutsättning råder det förbud mot att ge ett rättsligt uttalande om den tilltalades skuld innan denne har konstateras vara skyldig av domstolen. Vidare innebär oskuldspresumtionen en skyldighet för staten att bevisa den tilltalades skuld och om tvivel rörande dennes skuld råder ska detta tolkas till den tilltalades fördel.⁴⁰ Oskuldspresumtionen är därmed att anse som ett uttryck för åklagarens fulla bevisbörda, vilken inte uttryckligen finns stadgad i svensk lag. Det är också detta förhållningsätt till bevisbördan i brottmål som kommer till uttryck genom den latinska frasen *in dubio pro reo*; i tveksamma fall till förmån för den tilltalade. En tilltalad ska även ha rätten att vägra att svara på frågor under förhör.⁴¹

Avslutningsvis ska det tilläggas att den vägledning som genom Europadomstolens praxis som finns rörande oskuldspresumtionen också innefattar rättigheter för den tilltalade i frågor om häktning och beslag av egendom m.m. Dessa kommer dock inte att beröras i denna uppsats.

3.3 Oskuldspresumtionens betydelse avseende bevisprövningen

EKMR uppställer inte något krav avseende domstolens metoder för bevisvärdering. Det ankommer på domstolarna, utifrån tillämpning av nationell lag och med iakttagande av oskuldspresumtionen, att pröva bevisningen i varje enskilt mål. Det är endast i undantagsfall som Europadomstolen har framfört synpunkter på utfallet av bevisprövning som företagits av en nationell domstol.⁴² I *Telfner mot Österrike*⁴³, i vilket en man dömdes för vållande av kroppsskada med anledning av en trafikolycka, framförde Europadomstolen kritik med anledning av den österrikiska domstolens bevisprövning. Den tilltalade dömdes på den grund att domstolen fann att eftersom den tilltalade vanligtvis brukade köra den aktuella bilen, och dessutom inte var hemma vid olyckstillfället, måste anses ha varit den som även vid detta tillfälle framfört fordonet och därmed orsakat trafikolyckan. Enligt Europadomstolen innebar denna dragna slutsats att den österrikiska domstolen omkastat bevisbördan till den tilltalades nackdel, vilket innebar en kränkning av oskuldspresumtionen. Av

---

³⁹ Europeiska Gemenskapens Kommission, Grönbok om oskuldspresumtion, sid 5.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, sid 319.

⁴³ *Telfner v. Austria*, dom 20 mars 2001, mål nr 33501/96.

fallet kan konstateras att en bevisprövning som företas på ett sätt som resulterar i ett frångående av åklagarens bevisbörda, till nackdel för den tilltalade, därmed är att anse som icke förenlig med den presumtion om oskuld som ska råda enligt EKMR.

3.3.2 Oskuldspresumtionens betydelse för erkännandet

EKMR uppställer inget krav på att ett erkännande ska underkastas en prövning, likt den som föreskrivs i svensk rätt, i syfte att fastställa dess riktighet. Det är upp till den nationella lagstiftningen i varje land att avgöra vilken betydelse ett erkännande generellt ska ha för bedömningen i skuldfrågan. Däremot finns det krav avseende själva avgivandet av erkännandet, vilket får betydelse vad gäller domstolens godtagande av avgivet erkännande. Oskuldspresumtionen anses dessutom innebära ett förbud mot att tolka den tilltalades uttalanden som ett erkännande, om denne inte har avsett att erkänna brottet.⁴⁴ Det är av denna anledning av vikt att domstolen beaktar bevekelsegrunden för den tilltalades eventuella erkännande, i syfte att fastställa om det överhuvudtaget är att anse som ett erkännande.

Den misstänktes rättigheter enligt artikel 6 föreligger, som ovan nämnt, under hela det straffprocessuella förfarandet. Detta gäller också oskuldspresumtionen i art 6.2, men det ska påpekas att denna främst tar sikte på domstolens fullgörande av sin uppgift (att fastställa den tilltalades skuld eller oskuld).⁴⁵ I Österrike mot Italien⁴⁶ gjorde Kommissionen ett antal principiella uttalanden. Bland annat gjordes följande uttalande:

*”Detsamma gäller om den tilltalade under förundersökningen har blivit utsatt för misshandel som syftat till att framtvunga en bekännelse från honom. Artikel 6:2 kan i ett sådant fall anses kränkt enbart om domstolen därefter som bevis godtar medgivanden som framtvings på detta sätt”.*⁴⁷

Detta återspeglar vad som ovan sagts om oskuldspresumtionens betydelse för främst domstolens prövning. Förekommer ett framtvingande av erkännande är det en kränkning av den tilltalades rättigheter⁴⁸ under det straffprocessuella förfarandet, dock föreligger en kränkning av *oskuldspresumtionen* först om domstolen godtar detta erkännande. Om domstolen däremot bortser från ett erkännande som tillkommit på ett otillbörligt sätt, även om det sker först under prövningen i en högre domstolsinstans, föreligger ingen kränkning av art 6.2⁴⁹

⁴⁴ Ekelöf, Edelstam, Heuman, Rättegång IV, sid 150-51.

⁴⁵ Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, sid 309.

⁴⁶ Austria vs. Italy, dom 1 nov 1961, mål nr 788/60

⁴⁷ Översättning hämtad från Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, sid 309.

⁴⁸ Ett framtvingande av erkännande kan innebära en kränkning av artikel 3 EKMR, som behandlar rätten att slippa utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling

⁴⁹ Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, sid 310.

I samma mål, som ovan nämnt, uttalande även Kommissionen följande avseende innebörden av oskuldspresumtionen:

”I sin dom får den (domstolen) finna honom skyldig endast på grundval av direkt eller indirekt bevisning som i lagens ögon är tillräckligt stark för att fastställa hans skuld.”⁵⁰

Detta uttalande torde innebära att ett frångående av det beviskrav som uppställs i nationell lag kan vara att anse som en kränkning av oskuldspresumtionen. Detta påvisar därmed principen *in dubio pro reo* sammankoppling med oskuldspresumtionen. Vad detta kan sägas innebära för den prövning av erkännanden som krävs enligt svensk rätt är enligt författaren följande. I svensk rätt finns ett krav på att erkännande, genom att en prövning sker, ska bli tilldelat ett visst bevisvärde. Är erkännandets bevisvärde för svagt så finns det inte utrymme för att meddela fällande dom med anledning av erkännandet. Följaktligen innebär oskuldspresumtionen enligt författaren att rätten inte får åsidosätta sin skyldighet att genomföra en erforderlig prövning av erkännandet. Rätten måste således se till att det bevisvärde som eventuellt kan tillmätas erkännandet når upp till det beviskrav som råder i svenskt rätt innan det läggs till grund för fällande dom. Att med anledning av ett erkännande frångå rådande beviskrav enligt svensk rätt kan därför sägas utgöra en kränkning av oskuldspresumtionen såsom den definierats enligt Europadomstolen.

---

⁵⁰ Översättning hämtad från: Danelius, Mänskliga rättigheter i Europeisk praxis, sid 309.

4 Beviskravet i brottmål

Som nämnts i föregående avsnitt innebär oskuldspresumtionen att det är åklagaren som innehar den fulla bevisbördan. Det åligger därmed åklagaren att inför domstolen förebära tillräckligt stark bevisning till styrkande av den tilltalades skuld för att fällande dom avseende det åtalade brottet ska kunna meddelas. Den styrka som bevisningen måste ha för att ligga till grund för en fällande dom är det som avses med begreppet *beviskrav*. När beviskravet är uppnått föreligger tillräckligt stark bevisning för fällande dom. Det finns i svensk rätt ingen lagstadgad föreskrift om när beviskravet i brottmål är att anse som uppfyllt. Högsta domstolen har förklarat beviskravet vara uppnått genom olika formuleringar, bland annat genom att konstatera att det finns *övertygande*⁵¹ bevisning, att *åtalet är styrkt*⁵² och att det är *utrett*⁵³ att den åtalade har gjort sig skyldig till brott. Det beviskrav som de svenska domstolarna har att tillämpa har vuxit fram ur praxis och doktrin, varigenom beviskravet, med särskilt iakttagande av principen *in dubio pro reo*, har blivit satt högt. Det idag rådande beviskrav som är uppställt i svensk rätt benämns som ”ställt utom rimligt tvivel”.

4.1 ”Ställt utom rimligt tvivel”

I ett avgörande⁵⁴ från 1980 lanserade Högsta domstolen ett nytt uttryck för det beviskrav som ska vara uppfyllt i brottmål. Uttrycket, varigenom beviskravet kom att formuleras, lyder ”ställt utom rimligt tvivel”. Formuleringen har sitt ursprung i det angloamerikanska uttrycket ”beyond reasonable doubt” vilket, sin nyhet till trots i svensk rätt, lär ha myntats i USA redan på 1700-talet⁵⁵. Detta beviskrav är mycket strängt och bygger på uppfattningen ”hellre fria än fälla”, vilket också är att anse som ett resultat av *in dubio pro reo*.⁵⁶ Innebörden av ”ställt utom rimligt tvivel” är att domstolen först måste ta ställning till om det föreligger friande alternativ till åklagarens gärningspåstående och om dessa kan elimineras. Först om inga andra rimliga förklaringar återstår än det som åklagaren gör gällande är brottet att anse som styrkt och beviskravet därmed uppnått.⁵⁷ Exempel på alternativa förklaringar är att gärningen utförts på ett annat, icke kriminaliserat, sätt än så som åklagaren gör gällande eller att handlingen kan ha utförts av någon annan än den tilltalade.⁵⁸ Ofta är det försvaret som väcker frågan om det kan finnas alternativa förklaringar till den brottsliga gärningen. Detta kan dock även göras av domstolen *ex officio*, som ett led i

---

⁵¹ NJA 1978 s. 685.

⁵² NJA 1982 s. 525.

⁵³ NJA 2003 s. 113.

⁵⁴ NJA 1980 s 725.

⁵⁵ Diesen, bevisprövning i brottmål, sid 81.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ A.a. sid 83.

⁵⁸ Ekelöf, Edelstam, Heuman, Rättegång IV, sid 152.

sin bevisvärdering, vilket av HD också gjordes i ovanstående mål rörande våldtäkt.

Så som uttrycket för beviskravet är formulerat går det att utläsa att det ska vara fråga om rimligt tvivel. Detta innebär att inte varje tvivel ska leda till ett ogillande av åtalet. Hur starkt ett tvivel måste vara för att leda till ett ogillande av åtalet eller av vilken art det ska vara har inte angetts av HD. I doktrin har det dock uttalats att tvivlet dels ska vara rationellt och därtill även konkret, dvs. det ska vara underbyggt av fakta.⁵⁹ Denna vägledning ligger i linje med vad som sagts om uttrycket ”beyond reasonable doubt” i engelsk praxis. I ett engelskt avgörande⁶⁰ uttalade domaren följande i domskälen;

”Bevis bortom rimligt tvivel betyder inte bevis bortom varje tvivel. Lagen skulle inte längre utgöra samhällsskydd om den tillät godtyckliga möjligheter att avleda rättsvisans gång. Om bevisen mot en person är så starka att vad som talar till hans förmån endast är en långsökt möjlighet, som kan avfärdas med frasen ”det är visserligen möjligt, men det är inte det minsta troligt, är saken visad bortom varje rimligt tvivel.”⁶¹

Om det i ett mål finns tvivel som innefattar en alternativ förklaring som bedöms vara möjlig men inte rimlig, och åtalet därför vinner bifall, innebär detta att det kan föreligga en viss risk för en felaktigt fällande dom. Den risk som denna osäkerhet eventuellt innebär accepteras dock av det svenska rättsväsendet. Detta motiveras av att en risk för en viss felmarginal, dock en ytterst liten sådan, måste godtas för att överhuvudtaget kunna bekämpa kriminalitet och meddela fällande domar.⁶²

4.2 Ett konstant beviskrav?

Rättsfallet, som ovan nämnts i avsnitt 4.1, avsåg grov brottslighet i form av åtal för våldtäkt. Detta öppnar upp för diskussion huruvida det uppställda stränga beviskravet är att tillämpa även i åtal avseende mindre allvarlig brottslighet.

I NJA 1990 s 555 använde sig Högsta domstolen återigen av uttrycket ”ställt utom rimligt tvivel” i en dom avseende ett åtal för grovt rattfylleri. I detta avgörande ogillades åtalet mot en man som av åklagaren påstods ha gjort sig skyldig till rattfylleri. HD fann att den framlagda utredningen i målet inte kunde utesluta andra händelseförlopp än det som åklagaren gjort gällande. Det fanns därmed utrymme för rimligt tvivel avseende mannen skuld. Detta rättsfall påvisar att det inte endast är vid grov brottslighet mot person som kravet på ”ställt utom rimligt tvivel” ska upprätthållas, utan att det är fråga

---

⁵⁹ A.a. sid 153.

⁶⁰ Miller ./.. Ministry of Pensions, 1947.

⁶¹ Översättning hämtad från: Diesen, Bevisprövning i brottmål, sid 82.

⁶² Ekelöf, Edelstam, Heuman, Rättegång IV, sid 153.

om ett beviskrav som tillämpas även vid, vilket här var, mindre allvarlig brottslighet. Då detta avgörande gällde ett brott av grov karaktär innebär det att frågan om vilket beviskrav som ska tillämpas vid ringa brott kvarstår. Därtill kommer frågan om lättnader avseende beviskravet kan godtas vid erkända brott.

I doktrinen råder det delade meningar hur spørsmålet om huruvida ett konstant beviskrav föreligger ska besvaras. Det finns företrädare för uppfattningen om att det vid lindrigare brottslighet kan godtas mindre stark bevisning som grund för fällande dom än det görs vid grov brottslighet. Detta skulle motiveras av att det vid grov brottslighet är att anse som värre med felaktigt fällande domar, i synnerhet för den tilltalade, och att det därför måste ställas högre krav på beviskravet i dessa mål. Att det finns en generell sänkning av beviskravet vid lindrig brottslighet tillbakavisas dock av bland annat Christian Diesen som menar att även om det nog är vanlig uppfattning att domstolen kan nyansera beviskravet efter det potentiella straffet så saknas det stöd i förarbeten för denna slutsats⁶³.

4.3 Robusthet och utredningskrav

Både Ekelöf och Diesen ställer sig kritiska till påståendet att det skulle röra sig om ett sänkt beviskrav vid ringa brottslighet. Ekelöf har fört ett resonemang kring vad han kallar bevisningens ”robusthet”, vilket går ut på att bevisningen är att anse som robust när det inte finns någon ytterligare bevisning som kan påverka bevisvärdet. I ringa mål menar Ekelöf att domstolarna accepterar en mindre robust bevisning, vilket i praktiken innebär att en mindre grundlig utredning kan läggas till grund för fällande dom i målet.⁶⁴ Liksom Ekelöf är Diesen av uppfattningen att det är kravet på utredningens omfattning som tillåts en viss lättnad i mål avseende ringa brottslighet och inte beviskravet i sig.

Det finns inget lagstadgat krav på att den framlagda utredningen i målet ska vara av en viss omfattning för att kunna ligga till grund för bedömningen att den tilltalades skuld är ställd ”utom rimligt tvivel.” Att det finns ett krav på utredningen i målet ska nå upp till en viss nivå framgår dock av bland annat ovan, i avsnitt 4.2, nämnda rättsfall (NJA 1990 s 555) avseende åtal för rattfylleri. I detta mål påträffades den tilltalade, som vid tillfället var kraftigt berusad, vid vägkanten med sin bil som blivit krockskadad efter att ha kört in i en stolpe. Enligt polisen som påträffade den tilltalade på platsen uppgav denne, när en direkt fråga om detta ställdes, att det var han som hade framfört bilen. Under rättegången förnekade dock den tilltalade brott och uppgav att hans bil hade blivit stulen den aktuella kvällen. Han hade därmed inte framfört fordonet utan påträffat bilen vid vägkanten efter att den hade blivit övergiven av föraren. Den tilltalade uppgav vidare att han inte menat att säga att han hade framfört bilen, utan endast velat ge uttryck för att det

⁶³ Diesen, Bevisprövning i brottmål, sid 85.

⁶⁴ Ekelöf, Edelstam, Heuman, Rättegång IV, sid 189.

de facto var hans bil. Högsta domstolen ogillade åtalet för rattfylleri och angav bland annat följande i sina domskäl;

”R.S., som just hade avslutat ett tjänstgöringspass, ställde såvitt framkommit inte några följdfrågor om exempelvis varifrån färden påbörjats och var den hade varit tänkt att avslutas, och han kontrollerade enligt vittnesmålet i HovR:n inte om bilens motor var varm.”⁶⁵

samt

”Vid övervägande av vad som sålunda upptagits finner HD inte utredningen med sådan styrka utesluta andra tänkbara händelseförlopp än att K.N. själv kört bilen att det blivit ställt utom rimligt tvivel att han gjort sig skyldig till brott i enlighet med åtalet”⁶⁶

HD kom följaktligen inte bara till slutsatsen att det fanns utrymme för ett alternativt händelseförlopp (att någon annan än den tilltalade framfört och sedan lämnat bilen efter krocken) än det som åklagaren gjorde gällande (att det var den tilltalade som själv framfört och krockat bilen), utan uppställde även konkretiserade utredningsåtgärder som polisen borde ha vidtagit för att bevisningen skulle vara att anse som robust. Om dessa utredningsåtgärder hade vidtagits skulle detta kunna innebära att andra händelseförlopp skulle framstå som mindre rimliga och därmed uteslutas (detta förutsätter dock att utredningen gav än större stöd för åklagarens påstådda händelseförlopp).

Ovan refererade rättsfall påvisar sambandet mellan bevisningens robusthet och dess betydelse för bevisvärderingen i syfte att fastställa om beviskravet är uppnått.⁶⁷ En lättnad rörande bevisningens robusthet i ringa brottmål resulterar i att det inte åligger åklagaren att i lika hög grad som vid ett mål rörande ett grovt brott eliminera möjligheten till alternativa förklaringar.⁶⁸ Fortfarande gäller att det ska vara ”ställt utom rimligt tvivel” att den tilltalade gjort sig skyldig till det som åklagaren lägger denne till last, men det krävs mindre omfattande bevisning för att nå upp till detta beviskrav. Det som sänks är därmed kravet på bevisningens kvantitet, men inte dess kvalitet. Genom att acceptera att det krävs mindre omfattande utredning, eller annorlunda uttryckt; att man accepterar en mindre robust bevisning för att finna åtalet vara ställt ”utom rimligt tvivel”, godtar man dock en risk för att en mer ingående undersökning hade kunnat ge utfallet att beviskravet inte är uppfyllt. Detta innebär att felmarginalen i praktiken tillåts vara högre vid lindriga brott. Eftersom denna uppsats behandlar prövningen av erkännanden i grova brottmål kommer konsekvenserna av ett sänkt utredningskrav i samband med erkända lindriga brott inte att behandlas ytterligare.

---

⁶⁵ NJA 1990 s 555, sid 561.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Diesen, Bevisprövning i brottmål, sid 113.

⁶⁸ A.a. sid 114.

5 Värdering av bevis

När rätten företar en prövning av ett erkännande så genomförs denna prövning som ett led i rättens bevisvärdering. Vad bevisvärdering går ut på är att rätten bildar sig en uppfattning om styrkan av de bevis som framlagts i målet i syfte att kunna fastställa huruvida beviskravet är uppfyllt i ett specifikt fall. Grunden för den fria bevisprövningen i svensk rätt återfinns i Rättegångsbalken 35 kap 1 § och lyder enligt följande:

”Rätten skall efter samvetsgrann prövning av allt, som förekommit, avgöra, vad i målet är bevisat.

Vad om verkan av visst slag av bevis är stadgat vare gällande.”

Av ordalydelsen framgår att stadgandet saknar en detaljerad instruktion avseende metoden för bevisprövningen, utan tvärtemot är väldigt allmänt hållen. Anledningen till denna mycket oprecisa lagreglering, som närmast är att beteckna som en generalklausul, är att det helt enkelt saknas en given metod för avgörandet av den framlagda bevisningens styrka.⁶⁹ När ovan nämnda lagregel infördes i svensk rätt år 1948 kom den att bli ett tydligt avståndstagande från den *legala bevisvärderingen* och markerade därmed övergången till den *fria bevisvärderingen princip*.⁷⁰

5.1 Den fria bevisvärderingens princip

Emedan den legala bevisvärderingen innebär att det genom lagstiftning direkt anges vilken bevisning som krävs för att beviskravet ska anses vara uppfyllt, saknar den fria bevisvärderingen denna typ av direkta vägledning.⁷¹ Det som sker vid en bevisvärdering är att rätten bedömer sambandet mellan ett påstående om en handling som en person utfört och de spår som detta handlande har lämnat efter sig. Syftet är att fastslå huruvida det påstådda handlandet har skett i verkligheten.⁷² Trots avsaknad av fastlagd metodik kan man dock finna vissa krav för prövningen i förarbetena till rättegångsbalken. Enligt processlagberedningen måste domarens övertygelse vara objektivt grundad. Domarens egen subjektiva övertygelse är därmed inte tillräcklig. Avgörandet får vidare inte grundas på domarens totalintryck av det föreliggande materialet, utan en värdering av varje enskilt bevis ska göras och grunden för resultaten ska anges i domskälen.⁷³ Av detta skäl är det viktigt att bevisvärderingen börjar med att varje bevismedel gås igenom innan en sammanvägning av bevisens tyngd görs.⁷⁴ Detta gäller alltså oavsett vilken metod som rätten väljer att använda sig utav i det

⁶⁹ Diesen, bevisprövning i brottmål, sid 7.

⁷⁰ A.a. sid 8.

⁷¹ Ibid.

⁷² Björkman, Diesen, Forssman, Jonsson, Bevis, sid 14.

⁷³ SOU 1938:44, sid 377 ff.

⁷⁴ A.a. sid 13

enskilda fallet. Att bevisvärderingen är fri innebär därmed inte att domaren är fri att värdera bevisningen godtyckligt eller kan låta bli att göra en värdering.

5.2 Metoder för bevisvärdering

I doktrin finns ett flertal olika metoder för hur bevisvärderingen ska gå till och det råder delade meningar om vilken metod som är att föredra. I det följande kommer en kort redogörelse av innebörden av ett par av dessa metoder varefter en mer ingående redogörelse för den s.k. *hypotesmetoden* kommer att göras. Grunden för hypotesmetodens särskilda uppmärksamhet i denna uppsats kommer att påvisas i avsnitt 5.2.3. Det kan dock redan här kortfattat motiveras av att den fått särskild status genom Högsta domstolens användning av beviskravet ”ställt utom rimligt tvivel samt metodens tillämplighet på icke-kausala bevis. För att kunna ge en nyanserad bild av bevisvärderingen och dess metoder anser författaren det vara påkallat att kort beröra även *bevisvärdemetoden* och *bevistemametoden*. Det ska dock påpekas att dessa endast återges i en mycket förenklad form.

5.2.1 Bevisvärdemetoden

Denna metod hör till en kategori som benämns sannolikhetsorienterade metoder. Kännetecknande för den här kategorin är att dess metoder bygger på matematisk och statistisk sannolikhet.⁷⁵ Vad som genom bevisvärdemetoden försöker utrönas är med vilken sannolikhet ett bevisfaktum har orsakats av ett bevistemå. Det är därför utifrån denna metod fråga om ett kausalförhållande mellan bevistemå och bevisfaktumet. Detta orsakssamband som metoden utgår ifrån är av naturliga skäl inte tillämplig på icke-kausala bevis, såsom exempelvis motiv.⁷⁶ Bevisvärdemetoden innebär, och har också pga. detta fått motta kritik, en tillämpning av matematiska formler. Detta menar dess kritiker dels leder till ett alltför abstrakt resultat men också till en angivelse av bevisvärdet i numeriska tal, vilket torde vara en omöjlighet.⁷⁷

5.2.2 Bevistemametoden

Liksom bevisvärdemetoden är bevistemametoden tillhörande kategorin sannolikhetsorienterade metoder. En av de största skillnaderna mellan denna metod och ovan nämnda bevisvärdemetod är att bevistemametoden syftar till att fastställa sannolikheten av att ett bevisfaktum har orsakat bevistemå. Varje bevisfaktum i målet kan tala för eller emot bevistemåts existens. Till skillnad från bevisvärdemetoden utgår bevistemametoden från att det finns en ursprungssannolikhet för bevistemå. Genom att väga de bevisfakta som

---

⁷⁵ Ekelöf, Edelstam, Heuman, Rättegång IV, sid 169.

⁷⁶ A.a. sid 170.

⁷⁷ A.a. sid 171.

talat för respektive emot bevistemat når rätten en slutsats rörande sannolikheten för bevistemat. Detta innebär att om det finns fler bevis som talar för bevistemat än emot blir sannolikheten för bevistemat större. Denna metod tar alltså inte, som bevisvärdeometoden gör, sikte på kausaliteten mellan bevisfaktumet och bevistemat och därmed de osäkerhetsfaktorer som kan föreligga avseende beviset. Den kritik som har riktats mot denna metod är främst att åklagarens bevistema riskerar att styra utgången för bevisvärderingen vilket kan vara till nackdel för den tilltalade.⁷⁸ Av denna anledning finns det kritiker som menar att denna metod, pga. risken för bristande objektivitet vid bevisvärderingen, lämpar sig bäst för dispositiva mål och mindre väl för brottmål.⁷⁹

Ovan gjorda redogörelse för bevisvärdeometoden och bevistemetametoden har visat att metoderna uppvisar svagheter såsom att inte vara tillämplig på icke-kausala bevis samt risk för bristande objektivitet. Med anledning av detta kan slutsatsen därför dras att de inte är lämpliga att tillämpa på bevisvärdering av erkännanden.

5.2.3 Hypotesmetoden

En av de mest omdiskuterade metoderna är *hypotesmetoden*, vilken enligt Diesens uppfattning är en metod för bevisvärdering som Högsta domstolens genom uttrycket ”ställt utom rimligt tvivel” har introducerat. Författaren delar Diesens uppfattning att det, mot bakgrund av HD:s dom i NJA 1980 s 727, går att urskönja en metodik i enlighet med Diesens påstående.

Hypotesmetoden går ut på att falsifiera alla de andra rimliga förklaringar som kan finnas till den hypotes som presenteras genom åklagarens gärningsbeskrivning. En hypotes beskrivs som ett påstående som kan antas utan att vara verifierat.⁸⁰ Alternativa hypoteser kan uppställas av försvaret, åklagaren (med anledning av åklagarens objektivitetskrav, detta torde dock vara ytterst sällsynt) eller ex officio av rätten. Alternativa hypoteser uppställs alltid till den tilltalades förmån, dvs. syftar till att undersöka om det finns förklaringar som kan fria den tilltalade. Hypoteser till den tilltalades nackdel görs av åklagaren genom justering av åtalet och alternativa yrkanden i stämningen. En alternativ hypotes är därmed alla de möjliga förklaringar som inte täcks in av åklagarens gärningsbeskrivning.⁸¹

Hypotesmetoden tillämpas i två steg. Första steget är att fastslå om utredningen i målet är tillräcklig, med andra ord utgår hypotesmetoden från att det finns ett utredningskrav som ska uppfyllas. Finner rätten att standarden på utredningen inte når upp till detta krav ska åtalet ogillas. Finner rätten däremot att utredningen i målet är tillfredsställande går bevisvärderingen över till nästa steg; att uppställa alternativa hypoteser till

---

⁷⁸ A.a. sid 170.

⁷⁹ Björkman, Diesen, Forssman, Jonsson, Bevis, sid 39.

⁸⁰ Diesen, Bevisprövning i brottmål, sid 130.

⁸¹ A.a. sid 131.

åklagarens gärningspåstående.⁸² Då dessa hypoteser syftar till att utröna huruvida det finns *rimligt tvivel* avseende den tilltalades skuld måste även hypoteserna vara rimliga. Detta innebär att de måste kunna konkretiseras med hjälp av fakta i målet och kunna motiveras på ett rationellt sätt.⁸³ Kravet på att hypotesen ska vara förenlig med vissa fakta i målet innebär att den alternativa hypotesen ska uppställas som ett bevistema och inte som ett bevisfaktum. Detta eftersom en alternativ hypotes i form av ett bevisfaktum skulle innebära en ren spekulering i andra möjliga bevis än de som bringats till rättens kännedom under förhandlingen, vilket skulle strida mot omedelbarhetsprincipen. Likaså innebär rimlighetskravet att det inte ska vara fråga om att frånta åklagarens gärningsbeskrivning all verklighetsförankring. Metoden ska tillämpas genom att steg för steg byta ut delar av åklagarens gärningspåstående och ersätta dem med alternativa förklaringar.⁸⁴ Kan en uppställt alternativ hypotes elimineras utifrån bevisningen i målet ska åtalet bifallas, i annat fall har den gett upphov till rimligt tvivel, vilket innebär att åtalet ska ogillas.

Avslutningsvis ska det nämnas att hypotesmetodens betydelse rörande den direkta bevisvärderingen har ifrågasatts. Detta bygger på ett påpekande av att rätten, för att kunna ta ställning till om en alternativ hypotes ska elimineras eller bestå, redan har gjort en värdering och sammanställning av bevisningen i målet. Detta innebär dock inte en kritik mot temametodens lämplighet utan endast ett konstaterande av att hypotesmetoden snarare är ett sätt att testa *resultaten* av värderingen av de enskilda bevisen.⁸⁵

5.2.3.1 Exempel: HD resonerar kring alternativa förklaringar

En av hypotesmetodens särskilda styrkor är att den inte bara är tillämplig på ett bevistema utan även på ett enskilt bevis som sträcker sig över flera rekvisit. Det torde vara vanligast att uppställa en alternativ hypotes till ett av gärningsbeskrivningens delmoment, såsom exempelvis om det kan finnas en alternativ gärningsman men en alternativ hypotes kan även uppställas för ett bevis i form av motiv eller ett vittnesmål.⁸⁶

I NJA 1980 sid 727 (se avsnitt 4.1) förde Högsta domstolen ett resonemang angående den tilltalades förnekande av att samlag ägt rum mellan honom och målsägande (vilket domstolen fann vara föga trovärdig);

”A:s berättelse om att han var ointresserad av att ha samlag och att han i sängen avvisat närmanden från Maria är så osannolik att den måste lämnas utan avseende. Bedömningen måste därför utgå från att A haft samlag med M. Härav följer emellertid inte utan vidare att vad flickorna berättat om A:s förhåvanden skall läggas till grund för avgörandet. Man måste räkna med möjligheten att M. frivilligt haft samlag med A eller haft sådant samlag utan

⁸² Ekelöf, Edelstam, Heuman, Rättegång IV, sid 167.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Diesen, Bevisprövning i brottmål, sid 132 ff.

⁸⁵ Ekelöf, Edelstam, Heuman, Rättegång IV, sid 168 ff.

⁸⁶ Diesen, Bevisprövning i brottmål, sid 144.

att göra fullt klart för A att det skedde mot hennes vilja men att A ändå ansett det säkrast att inte säga sanningen utan hos polisen och i målet enständigt förneka att han inlåtit sig på någon sexuell kontakt med M. En särskild anledning att räkna med den möjligheten är, att A tidigare dömts för otukt med en trettonårig flicka. Det är väsentligen i förhållande till den angivna möjligheten man har att väga trovärdigheten av flickornas uppgifter.”

Av Högsta domstolens resonemang ovan framgår att det inte bara uppställs ett alternativ till åklagarens gärningspåstående; att det skulle vara fråga om ett frivilligt samlag istället för, som åklagaren påstår, ett samlag som skett mot målsägandens vilja. Det uppställs även ett alternativ rörande motivet till den tilltalades förnekande till gärningen. Det alternativa motiv som uppställs är rädsla för att dömas med anledning av den tilltalades tidigare brottslighet, vilket därmed ställs mot motivet att förneka pga. att samlag aldrig skett.

HD:s användning av alternativa hypoteser på den tilltalades förnekande, eller kanske mer precist; den tilltalades motiv till förneka brott måste rimligtvis innebära att ett liknande resonemang kan föras kring en tilltalads motiv till att erkänna brott. Vad som då undersöks genom uppställning av alternativa hypoteser är om det finns någon annan förklaring till varför någon erkänner ett brott än den förklaringen att denne gör detta för att sona sitt brott. Här vill författaren hänvisa till den genomgång av typfall för felaktiga erkännanden som gjordes i avsnitt 2. Samtliga av dessa typfall utgör exempel på motiv för någon att erkänna falskt och som genom uppställning av alternativa hypoteser bör kunna elimineras eller ge upphov till rimligt tvivel.

Eftersom ett blankt erkännande inte är tillräckligt för att kunna läggas till grund för en fällande dom utgörs erkännandet som regel av en mer eller mindre omfattande utsaga. Denna utsaga i sig kan innehålla element som ger styrka åt erkännandets tillförlitlighet. Hur alternativa hypoteser kan användas vid prövningen av innehållet i denna utsaga kommer att behandlas i avsnitt 7.

6 Vad är ett erkännande?

Oskuldspresumtionen i EKMR uppställer ett förbud mot att tolka den misstänktes uttalanden som ett erkännande, om det inte kan hållas för visst att den misstänkte med uttalandet också avser att avge ett erkännande. Detta innebär att domstolen först måste fastslå att det överhuvudtaget föreligger ett erkännande innan en prövning av dess bevisvärde påbörjas.

6.1 "Erkännande" som begrepp

Ett erkännande beskrivs i förarbetena till Rättegångsbalken som "en parts vidgående av att en för honom ofördelaktig faktisk omständighet föreligger".⁸⁷ Någon mer ingående redogörelse för innebörden av denna beskrivning görs inte. Det torde dock förstås på så sätt att för att en omständighet ska anses vara någon ofördelaktig så måste denna också vara sammankopplad med en konsekvens för den som vidgår omständigheten. Denna konsekvens kan vid erkännandet av en omständighet (som utgör ett brottsligt förfarande) vara att exempelvis den som erkänner lider en påföljd för agerandet i form av ex. lagföring för brott eller moraliskt fördömande.

Adopterar man detta synsätt finner man anledning att göra åtskillnad mellan ett erkännande i rättslig mening och vad man i mer dagligt språkbruk refererar till som ett erkännande. Detta får betydelse då man kan ifrågasätta om det enbart är i de situationer då man erkänner en brottslig gärning inför en myndighet med befogenhet att utge en juridisk sanktion, exempelvis i form av lagföring med anledning av brott, som man kan tala om ett "riktigt" erkännande. I de situationer då någon i förtroende berättar för exempelvis en vän eller en psykolog om en brottslig gärning denne begått finns det anledning att vara tveksam till om detta är att anse som ett erkännande så som det beskrivs i förarbetena. Detta då den som "erkänner" inte rimligen kan antas förvänta sig en konsekvens i form av en juridisk knuten sanktion.

6.2 Faställa en avsikt att bekänna

I NJA 1990 s. 555, som omnämns i avsnitt 4, resonerar Högsta domstolen kring ett "erkännande" som en person åtalat för rattfylleri lämnat till polisen i samband med gripandet. Den tilltalade hade tillfrågats av polismannen om det var han som fört bilen vid vilken han påträffats efter att fordonet krockat mot en lyktstolpe. Den tilltalade hade svarat jakande men uppgav under rättegången att han endast avsett att klargöra att det var hans bil. HD fann att det, under rådande omständigheter vid gripandet, inte gick att fastslå att det var fråga om ett erkännande till brott från den tilltalade och uttryckte sig på följande sätt i domskälen;

---

⁸⁷ SOU 1938: 44, sid 380.

”Med hänsyn till att R.S. var civilklädd och enligt vad han uppgett i HovR:n presenterade sig som polisman först efter det att K.N. svarat på hans fråga är det också tänkbart att K.N. inte fäste någon större vikt vid ordalagen i sitt svar utan endast syftade till att upplysa om att bilen tillhörde honom.”⁸⁸

Högsta domstolens resonemang aktualiserar frågan om hur man ska bedöma ett uttalande från en tilltalad, rörande dennes utförande av en brottslig gärning, som lämnats utan att denna är medveten om att den riskerar en rättslig sanktion med anledning av uttalandet. Av domskälen ovan framgår det att rätten finner att den omständigheten att R.S. inte från början förstod att det var en polisman han talade med öppnade upp för rimligt tvivel avseende sanningshalten i hans erkännande. Rätten fann att en möjlig alternativ hypotes till R.S. bekännelse var att han enbart ville upplysa polismannen om att han var ägare till bilen. Eftersom R.S. inte förstod att hans ordval kunde få negativa konsekvenser för honom i form av ett rättsligt förfarande tog han därför lätt på innebörden av hans ord och den eventuella följd som kan komma av ett erkännande. Pga. denna alternativa förklaring till R.S. uppgifter gick det därför inte att fastställa han de facto hade erkänt gärningen. Därmed gick det heller inte att tillmäta hans uttalande något bevisvärde i skuldfrågan.

Ovan beskrivna situation aktualiseras särskilt då bevisning rörande den tilltalades skuld läggs fram i form av erkännanden som kan betecknas som en ”andrahandsuppgift”. Med detta begrepp avser författaren den situation då erkännandet kommer till rättens kännedom i form av vittnesmål från en person som påstår att den tilltalade har lämnat uppgifter till denne rörande sin inblandning i en brottslig gärning. Det problematiska i denna situation är att det då är tveksamt om den som vidgår omständigheten de facto har insikt om att detta kan resultera i en konsekvens för denne. Den som ”erkänner” kan lämna oriktiga uppgifter i syfte att exempelvis skryta eller inge respekt då denne inte räknar med att det kan uppstå en negativ följd pga. erkännandet. Denna problematik kommer att behandlas närmare i avsnitt 8.

---

⁸⁸ NJA 1990 s 555, sid 561.

7 Prövning av utsaga

Ett erkännande kräver enligt NJA 1991 s. 56, att det ensamt eller tillsammans med övriga omständigheter, både klarlägger händelseförloppet och på ett tydligt sätt knyter den tilltalade till gärningen.⁸⁹ Detta innebär att ett krav på den tilltalades avgivande av erkännandet i form av en utförlig utsaga. Är uppgifterna diffusa eller oklara krävs en högre grad av stöd för lämnade uppgifter genom övrig bevisning i målet.⁹⁰

Vid värderingen av en utsaga finns det två begrepp att skilja mellan; trovärdighet och tillförlitlighet. En utsagas trovärdighet baseras främst på en initiativ och subjektiv bedömning av utsagans sanningshalt och utsagepersonens tillförlitlighet. Trovärdighet är som regel något som man upplever under berättandet och är också sammankopplad med den uppfattning och det intryck lyssnaren får av utsagepersonen.⁹¹ Att enbart lägga ett intryck av trovärdighet rörande en persons utsaga till grund för bedömningen i skuldfrågan medför en mycket stark risk för en dom grundad på en subjektiv bedömning, vilket går emot kravet på en objektivt grundad dom. Det är därför viktigt att värdera utsagan genom att tillföra en tillförlitlighetsbedömning. Denna görs efter att utsagan lämnats genom att jämföra dess innehåll med övriga fakta i målet. Resultatet blir då en mer objektiv bedömning av vilket bevisvärde som utsagan ska tillmätas.

7.1 Tillförlitlighetsbedömning

Bring, Diesen och Wahren har sammanställt ett antal kriterier för domstolens bedömning av tillförlitlighet av en utsaga. Vanligtvis används dessa kriterier för fastställande av tillförlitligheten av målsägandes eller ett vittnes utsaga. Dessa kan enligt författarens uppfattning användas i syfte att fastställa sanningshalten i en persons erkännande, vilket påvisas i exempel nedan.

Kriterierna är hämtade från HD:s praxis varifrån åtta stycken kriterier har förekommit, dock aldrig samtidigt. Som regel brukar 4-5 stycken kriterier användas vid värderingen och prövningen av den individuella utsagan. Kriterierna som uppställs av författarna är följande:

- **Spontanitet.** Den som lämnar utsagan gör detta på ett spontant sätt utan betänktetid och visar förmåga på att kunna rätta sig själv samt göra tillägg till sin berättelse.

---

⁸⁹ Schelin, Bevisvärdering av utsagor i brottmål, sid 89.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Bring, Diesen, Wahren, Förhör, sid 185 ff.

- **Rimlighet.** Utsagan visar på överensstämmelse med övrig bevisning i målet och är rimlig i förhållande till sambandet mellan orsak och verkan av företagna handlingar.
- **Känslökoppling.** Har den berättande upplevt starka känslor, i synnerhet negativa sådana, i samband med den händelse som utsagan tar sikte på kommer dessa som regel till uttryck genom berättandet.
- **Detaljrikedom.** Utsagan innehåller inte enbart generell, allmänt hållen information utan även specifika detaljer om exempelvis miljöförhållanden, dofter, ljud etc. Ju mer specifika och kontrollerbara detaljerna är, desto större styrka har de.
- **Konstans.** En utsaga som förblir helt oförändrad kan vara ett tecken på att det är fråga om en inlärd berättelse. Detta då det är känt att intryck kontinuerligt bearbetas och att återberättande vid olika tidpunkter därmed ofta får en egen dynamik. Däremot gäller detta som regel inte centrala fakta, varvid en ändring av dessa utan en godtagbar förklaring innebär en svaghet i utsagans tillförlitlighet.
- **Personadekvans.** Utsagan anses ligga inom ramen för vad som bedöms vara rimligt och trovärdigt med iakttagande av berättarens mognad och erfarenhet.
- **Homogenitet och resistens.** Utsagan behåller sin styrka från början till slut i form av en hög detaljrikedom under hela berättelsen. Berättaren står kvar vid sina uppgifter även om dessa ifrågasätts.
- **Avsaknad av motiv.** Det saknas ett rimligt/tänkbart motiv för den berättande att lämna falska uppgifter i sin utsaga.⁹²

Författaren har granskat ett antal slumpvis utvalda fall som behandlar erkända allvarliga brott. I flertalet av de granskade fallen användes ovanstående kriterier i redogörelsen för prövningen av erkännandet, dock inte i samtliga. Antalet granskade fall är för få för att kunna dra en säker slutsats om hur vanligt förekommande ovanstående kriterier är vid denna prövning. Dock finns det i vart fall ett tydligt stöd för författarens uppfattning om kriteriernas tillämplighet avseende prövningen av ett erkännande. Exempel på när kriterierna har använts i praktiken, både för att underkänna respektive godta ett erkännande, vid rättsens prövning av ett erkännande kan hittas ibland annat följande fall.

- NJA 1987 s. 33: känslökoppling och avsaknad av motiv att ljuga.
- Hovrätten över Skåne och Bleking, mål nr B 1155-12 (avseende den del av åtalet som ogillades): bland annat avsaknad av homogenitet och resistens, avsaknad av känslökoppling, avsaknad av detaljrikedom
- Svea hovrätt, mål nr. B 3448-12: motiv att ljuga, bristande överensstämmelse med övrig bevisning
- Alingsås tingsrätt, mål nr. B 2271-08: rimlighet och konstans

---

⁹² Bring, Diesen, Wahren, Förhör, sid 189-190 (samtliga kriterier ovan).

7.2 Ett krav på samverkande bevisning?

För att ett erkännande ska kunna läggas till grund för fällande dom krävs det att den, vilket ovan nämnts, klargör händelseförloppet för den erkända gärningen samt på ett klart sätt knyter den tilltalade till gärningen. Ett blankt erkännande kan därför aldrig utgöra tillräckligt utredningsunderlag för fällande dom i grova brottmål. Ett spørsmål som är omdiskuterat i doktrin är huruvida ett erkännande i form av en mer utförlig utsaga ensamt kan utgöra tillräckligt utredning för att bevisningen ska vara att anse som robust.

För att kunna redogöra för diskussionen kring huruvida det krävs samverkande bevisning till ett erkännande måste först en distinktion göras mellan samverkande bevisning och ett hjälpfaktum till ett erkännande. Ett hjälpfaktum saknar ett självständigt värde och syftar enbart till att påverka bevisvärdet hos ett erkännande. Exempel på ett hjälpfaktum kan vara att den som erkänner har detaljinformation om brottet eller har erkänt inför vittnen. Med andra ord så är ett hjälpfaktum en omständighet som talar för eller emot erkännandets riktighet. Sett isolerat från erkännandet har dock ett hjälpfaktum inget självständigt värde för bevisvärdet. Samverkande bevisning är däremot ett bevisfaktum som har ett självständigt värde i förhållande till bevisvärdets existens. Det är med andra ord ett bevisfaktum som sett skilt från erkännandet talar för bevisvärdets existens. Exempel på samverkande bevisning kan vara teknisk bevisning i form av DNA-spår på brottsplatsen, vittnesuppgifter mm. Det ska dock påpekas att gränsdragningen mellan ett hjälpfaktum till erkännandet och samverkande bevisning inte alltid är enkel att dra. Detaljkännedom om ett brotts utförande kan vara att anse som både ett hjälpfaktum och som samverkande bevisning då det i avsaknad av, eller sett skilt från, ett erkännande skulle tala för den tilltalades skuld.⁹³

I doktrin förespråkar bland annat Diesen ett krav på samverkande bevisning utöver ett erkännande i grova brottmål. Dock råder det viss oklarhet rörande Diesens uppfattning om kravet på samverkande bevisning. Detta då han också angett att det åtminstone krävs vissa *hjälpfakta* i form av exempelvis teknisk bevisning eller vittnesmål rörande gärningsmannens beteende före eller efter tidpunkten för brottet i syfte att kunna eliminera alternativa förklaringar.⁹⁴ Den typen av hjälpfakta som Diesen exemplifierar torde dock istället vara att anse som samverkande bevisning då de sett skilt från ett erkännande skulle kunna tala för den tilltalades skuld. I förarbetena till rättegångsbalken uttalar Processlagberedningen följande;

*”... det är uppenbart, att i mål om grovt brott, där kravet på fullständig utredning gör sig starkt gällande, den tilltalades erkännande inte kan läggas till grund för domen, med mindre det styrkes genom andra omständigheter.”*⁹⁵

⁹³ Björkman, Diesen, Forssman, Jonsson, Bevis, sid 130.

⁹⁴ Diesen, Bevisprövning i brottmål, sid 49 ff.

⁹⁵ SOU 1938:44, sid 380.

Det råder oklarhet kring hur formuleringen ”andra omständigheter” ska tolkas. Det kan uppfattas både som ett krav på samverkande bevisning och som ett krav på hjälpfakta till erkännandet. Ett direkt krav på stödbevisning⁹⁶ skulle dock innebära en inskränkning av den fria bevisvärderingen som råder i svensk rätt, vilket inte kan vara avsikten med ovanstående uttalande.⁹⁷ Ett annat sätt att tolka Processlagsberedningens uttalande är att det enbart utgör en uppfordran till en grundlig prövning av erkännandet, med iakttagande av allt som kan anses styrka samt innebära en svaghet i erkännandet.

Det finns väldigt få fall i praxis där den tilltalades erkännande har utgjort ensam bevisning i målet. Ett av de mest kända fallen är NJA 1987 s. 33, vilket anses utgöra ett ställningstagande över vad som, för det fall ett krav på samverkande bevisning kan anses föreligga, utgör nedre gränsen för fällande dom med anledning av ett erkännande. Detta rättsfall kommer att behandlas i avsnitt 9. I RH 1994:97 uttalade hovrätten att ett erkännande som den tilltalade lämnat under förundersökningen inte ensamt kunde utgöra tillräcklig bevisning i ett åtal rörande förvärv av heroin i överlåtelsesyfte. Den tilltalade stod även åtalad för innehav av amfetamin vilket denne erkände och dömdes för. I polisförhör med anledning av innehavet av amfetamin hade den tilltalade själv erkänt att denne även förvärvat heroin, vilket denne dels brukade själv och dels bjöd och sålde till bekanta. Detta erkännande tog den tilltalade emellertid tillbaka under huvudförhandlingen. Förklaringen till återtagandet av erkännandet var enligt den tilltalade att denne under förhöret varit narkotikapåverkad och att denne hittat på historien i tron om att då bli frisläppt. Hovrätten fann att även om återtagandet av erkännandet skulle lämnas utan avseende innebar brottets grovhet att inte enbart erkännandet utgjorde tillräcklig utredning för att åklagarens gärningspåstående skulle vara ställt utom rimligt tvivel. Med andra ord skulle en fällande dom kräva att det fanns utredning om omständigheter som gjorde det möjligt att kontrollera riktigheten av den tilltalades lämnade uppgifter.

7.3 Kontroll av lämnade uppgifter

Den utsaga som den tilltalade avger genom sitt erkännande kan till sin omfattning och innehåll upplevas som tillförlitligt genom att den målar upp ett klart händelseförlopp av aktuell gärning. Detta är dock ingen garant för att det inte är fråga om ett uppdykt händelseförlopp. Mot bakgrund av hovrättens uttalande ovan avseende den bristande möjligheten att kontrollera riktigheten i den tilltalades uppgifter, måste det finnas tillräcklig utredning rörande objektiva omständigheter rörande händelseförloppet att pröva den subjektiva utsagan mot. Detta följer också av ovanstående

---

⁹⁶ I doktrin avses med begreppet ”stödbevisning” ibland enbart samverkande bevisning och ibland samverkande bevisning och hjälpfaktum. I detta sammanhang innefattar begreppet båda typerna.

⁹⁷ Björkman, Diesen, Forssman, Jonsson, Bevis, sid 130.

tillförlitlighetskriterium rörande kravet på rimlighet avseende en avgiven utsaga. Eftersom det vid prövningen av erkännandet läggs stor vikt vid detaljkännedom avseende brottets utförande (vilket kommer påvisas i avsnitt 9), måste man kunna fastslå att dessa också överensstämmer med ett verkligt händelseförlopp. Det är här den väsentliga skillnaden mellan detaljriktighet och detaljkännedom måste poängteras. En detaljrik utsaga kan lätt uppfattas som självupplevd och därför anses vara trovärdig. Det är dock först när dessa detaljer kan kontrolleras som man kan konstatera detaljkännedom och därmed dess tillförlitlighet. Naturligtvis kan detta vara mycket svårt i de fall där det saknas möjlighet att utan den tilltalades utsaga dra slutsatser om gärningens utförande, vilket också var anledningen till ett ogillande av åtalet i ovanstående hovrättsavgörande.

7.4 Användning av alternativa hypoteser

Som tidigare anförts kan alternativa hypoteser uppställas för icke-kausala bevis. Detta innebär enligt författaren att hypotesmetoden också kan användas på flertalet av de kriterier som ovan uppställts för tillförlitlighetsbedömningen. Som författaren redan påpekat kan motivet till erkännandet testas med hjälp av uppställande av alternativa hypoteser. Vad gäller den utsaga som erkännandet utgör finns flertalet element som rätten fäster större eller mindre vikt vid. Bland annat detaljkännedom om brottet är något som regel får stor betydelse vid tillförlitlighetsbedömningen. Genom att uppställa alternativa hypoteser till den tilltalades detaljkännedom kan rätten försöka utröna hur stor vikt som denna kännedom kan tillmätas. Finns det flertalet rimliga förklaringar, som inte går att elimineras, till hur den tilltalade fått tag i denna information torde det inte gå att tillmäta denna kännedom alltför stor betydelse. Detta kan innebära att rätten finner att det finns utrymme för rimligt tvivel avseende erkännandets sanningshalt vilket kan vara direkt avgörande för utgången i målet. Detta gäller i synnerhet om det saknas annan bevisning i målet.

Även andra element i erkännandet kan prövas genom uppställning av alternativa hypoteser. Om det avlämnade erkännandet exempelvis uppvisar bristande homogenitet och resistens kan det finnas anledning att särskilt beakta möjligheten att enbart en del av det händelseförlopp som utsagan målar upp kan vara att anse som tillförlitligt. Det kan då bli fråga om att uppställa en alternativ hypotes som testar om det finns utrymme för rimligt tvivel i form av att den tilltalade kan ha varit delaktig i enbart ett visst skede av gärningen, trots att erkännandet omfattar hela gärningsmomentet. Exempel på när rätten resonerat kring detta finns i avsnitt 9.2.

Icke att förglömma är att alternativa hypoteser kan och bör uppställas för åklagarens gärningspåstående i stort, detta i synnerhet om det saknas annan utredning än den tilltalades egna uppgifter avseende händelseförloppet. Dock måste det poängteras att det alltid krävs att den alternativa hypotesen är både rimlig och förenlig med övriga fakta i målet.

8 Återtagna erkännanden

Erkännanden som lämnats i ett tidigare skede av rättsprocessen ska verifieras under rättegången och underkastas en prövning av dess sanningshalt. Det faktum att ett erkännande endast är att betrakta som ett bevisfaktum innebär att den tilltalade kan återta sitt erkännande. Anledningarna till att en tilltalad väljer att återta sitt erkännande kan vara att det var fråga om ett falskt erkännande som den tilltalade lämnade. En annan anledning kan vara att den tilltalade efter att ha studerat bevisningen i målet funnit att det föreligger bättre förutsättningar för friande dom än vad denne trodde när erkännandet lämnades. Ett återtagande av ett erkännande är i sig ett bevisfaktum som rätten enligt RB 35:3, 2 st ska pröva i syfte att fastslå vilken betydelse som detta kan tillmätas. Vid prövningen ska rätten särskilt beakta de skäl som finns för återtagandet samt omständigheterna i övrigt.

Enligt Lena Schelin finns det fyra huvudlinjer för bedömningen huruvida det är det tidigare erkännandet eller återtagandet av detsamma som ska bedömas som tillförlitligt. Dessa uppställs enligt följande;

- *Rätten finner återtagandet av erkännandet vara oberättigat.* Detta konstaterande innebär att rätten fränkänner återtagandet allt bevisvärde. Det är då bevisvärdet av det tidigare erkännandet som läggs till grund för målets utgång
- *Rätten finner att förklaringen till återtagandet inte kan bortses ifrån.* Rätten har då att avgöra hur starkt det tidigare erkännandets bevisvärde var och hur mycket detta har försvagats av återtagandet. Som regel krävs stöd av övrig bevisning för att erkännandet ska kunna läggas till grund för fällande dom.
- *Rätten kan inte avgöra om det är erkännandet eller återtagandet av detta som har en sannolik verklighetsförankring.* Detta leder till att bevisvärdet av erkännandet blir så lågt att åtalet som regel ogillas.
- *Rätten finner att återtagandet har en sannolik verklighetsförankring.* Återtagandet utgör grund för ogillande av åtalet då erkännandet förlorat sig ursprungliga bevisvärde.⁹⁸

8.1 Typer av återtagna erkännanden

Det förefaller för författaren som att erkännanden som inte lämnats inför rätten i doktrin tenderar att benämnas som ”utomrättsliga erkännanden”, oavsett under vilka former dessa har avgetts. Dock bör det enligt författaren, i syfte att belysa problematiken rörande odokumenterade erkännanden, göras en särskiljning enligt följande. Med erkännande inför myndighet avser författaren de fall då den misstänkte lämnar uppgifter med innebörd att denne begått en gärning under förhör med polis eller annan myndighet där

---

⁹⁸ Schelin, Lena, Bevisvärdering av utsagor i brottmål, sid 90 (samtliga punkter).

uppgifterna också har dokumenteras. Med erkännande som andrahandsuppgift avser författaren de situationer då den misstänkte av *annan person* påstås ha lämnat uppgifter med innebörd av att denne (den misstänkte) har begått en viss gärning. Det är således fråga om uppgifter som lämnats utan att ha blivit dokumenterade på ett sätt som gör det möjligt för rätten att närmare granska under vilka former uppgifterna lämnades.

8.2 Erkännanden inför myndighet

Då det krävs att erkännandet som avlämnas klarlägger händelseförloppet och knyter den tilltalade till gärningen ställs rätten inför svårigheter om den tilltalades erkännande innehåller oklarheter. För det fall den som avgivit ett erkännande vidhåller detta under rättegången kan rätten med stöd av bestämmelsen i RB 46:4, 2 st genom frågor och påpekanden avhjälpa de ottydigheter och ofullständigheter som finns i gjorda uttalanden. När den tilltalade återtar sitt erkännande försvinner denna möjlighet för rätten att genom processledning se till att den tilltalade genom sin utsaga lämnar ett tillräckligt fylligt erkännande för att en tillfredsställande värdering av dess bevisvärde ska kunna göras. Detta innebär att rätten måste bygga sin prövning av erkännandets sanningshalt på de uppgifter som framkommit under förundersökningen, vilket ställer höga krav på ordentlig dokumentation och att regleringen rörande förbudet mot otillbörliga förhörsmetoder har iakttagits.

Denna uppsats syftar inte till att undersöka metoderna för förhör med anledning av ett erkännande varvid detta inte kommer att behandlas närmare. Det ska dock påpekas att det är av vikt att domstolen beaktar formerna för erkännandets avgivande i vad mån detta är möjligt. Betydelsen av detta har, som nämnts i avsnitt 2.3, påpekats i ett hovrättsavgörande⁹⁹ avseende ett ogillat åtal för mordbrand. Rätten fann i detta fall att avsaknaden av dialogförhör med den tilltalade innebar en särskild svårighet vid bedömningen av det tidigare lämnade erkännandet.

8.3 Erkännanden som andrahandsuppgift

Trots att den tilltalade under förundersökningen och under huvudförhandlingen förnekar brott kan det framkomma uppgifter om att denne påstås ha tagit på sig skulden för aktuell gärning. Det mest vanliga torde vara att vittnen påstår att den tilltalade erkänt gärningen inför dem, men det kan också röra sig om brev, anteckningar eller dylikt, vari den tilltalade direkt eller indirekt medger sin skuld.

---

⁹⁹ Hovrätten för Västra Sverige, Mål nr B 1548-09.

8.3.1 Problematiken avseende andrahandsuppgifter

När rätten ställs inför bevisning i form av ett vittnesmål om att den tilltalade har lämnat uppgifter i form av ett vidgående av att denne har gjort sig skyldig till brott krävs det en ”dubbelprövning” av vittnets utsaga. Dels måste rätten i sedvanlig ordning ta ställning till om vittnet är trovärdig och tillförlitlig, dvs. om det går att fästa tilltro till vad vittnet uppger om huruvida den tilltalade de facto har gjort de uttalanden som vittnet gör gällande. Finner rätten att så är fallet följer en än mer komplicerad uppgift; att söka utröna sanningshalten i den tilltalades ”erkännanden”. Har den som erkänner sin delaktighet i brott gjort detta för att imponera eller på annat sätt söka uppmärksamhet genom att felaktigt ta på sig skulden för ett brott denne inte begått, eller är ”erkännandet” en sanningsenlig uppgift? Som regel saknas någon form av dokumentation avseende dessa typer av ”erkännanden”, vilket är en allvarlig brist i kontrollhänseende. Har det avgetts när den tilltalade varit berusad eller i upprörd sinnesstämning? Har den tilltalade berättat spontant eller har denne uppmuntrats eller kanske rentav hetsats till att lämna dessa uppgifter? Avsaknad av dokumentation som kan ge svar på dessa frågor innebär att det inte är möjligt att klart säkerställa under vilka former ”erkännandet” har avgetts (jfr avsnitt 2.3 om avsaknad av dialogförhör). Det är vidare möjligt att vittnet, trots att denne anses som trovärdig, har svikande minne eller sammanblandar information avseende gärningen som den tilltalade lämnat med information som vittnet erhållit genom exempelvis media. Detta gäller i synnerhet om lång tid förflutit sedan ”erkännandet” lämnades och avgivandet av vittnesmålet.

Ytterligare en problematisk aspekt i denna situation kan exemplifieras med följande rättsfall avseende ett åtal om sexuellt utnyttjande av barn.

8.3.2 NJA 1986 s 821

I detta mål uttalade Högsta domstolen sig om bevisvärdet av ett samtal som förts mellan en psykolog och ett barn som misstänktes ha blivit sexuellt utnyttjat av sin far.

Målsägande, dvs. barnet, påstods enligt åklagaren ha blivit utsatt för sexuella övergrepp av sin far. Bevisning i målet bestod dels i utsagor från modern, för vilken målsägande spontant berättat om händelsen i fråga, samt en psykolog som hållit samtal med målsäganden i behandlingssyfte. Vidare åberopades som bevisning inspelningar av samtalen med psykologen till styrkande av den åtalade gärningen. Den fråga Högsta domstolen hade att ta ställning till var om målsägandes berättelse med hänsyn till dels sitt innehåll men också de omständigheter under vilken den tillkommit var att anse som tillräcklig bevisning för fällande dom.

HD konstaterade att ”sådana för brottsutredningen naturliga följdfrågor” inte återfanns i samtalen med barnet. Vidare hade de sakkunniga som företagit

utredningen endast haft tillgång till målsägandesidans uppgifter, varigenom den tilltalades uppfattning inte kunnat beaktas vid bedömningen av målsägandes uppgifter. Sammantaget ansåg HD dessa brister i utredningen göra bedömningen av målsägandes uppgifter alltför osäkra. Dessa kunde därför inte tillmätas avgörande betydelse i skuldfrågan, vilket ledde till ett ogillande av åtalet.

Ovanstående fall berörde inte prövning av erkännanden men det är författarens uppfattning att fallet ändock kan tillmätas betydelse ifråga om bevisvärderingen av erkännanden som andrahandsuppgift. När någon tar del av ett ”erkännande” genom att en bekant, eller en för denne helt okänd person, tar på sig skulden för en gärning ställs mottagaren inför två möjligheter; att personen talar sanning eller att denne ljuger. Då mottagaren som regel helt saknar insikt om de objektiva omständigheterna i fallet och således därför inte kan ställa adekvata kontrollfrågor blir dennes bedömning av trovärdigheten av den tilltalades uppgifter mycket osäker. Detta måste rätten beakta när de ska bedöma bevisvärdet av vittnets utsaga, särskilt då rätten inte enbart fäster vikt vid de faktiska uttalandena som den tilltalade gjort, utan också beaktar vittnets egen reaktion på och uppfattning av dessa i syfte att fastslå om det var ett allvarligt menat ”erkännande”.

9 Praktisk prövning av erkännanden- en analys

I detta avsnitt kommer ett antal fall att genomgå där rätten har ställts inför erkännanden från den tilltalade. Syftet är att analysera hur rätten har prövat erkännandet och vilka slutsatser avseende metod och risken för felmarginal avseende resultatet som kan dras. Fallen har valts ut för att täcka in de tre huvudtyper av erkännanden som finns; erkännande inför rätten, erkännande under förundersökningen samt erkännande som andrahandsuppgift. Samtliga fall rör mycket allvarlig brottslighet i form av dråp och mord. Vid urvalet har författaren valt att inkludera så nyligen avgjorda fall som möjligt, varigenom de två senare fallen är från 2012 respektive 2013. Det första fallet är dock betydligt äldre, vilket motiveras av att det alltjämt ses som vägledande i frågan om eventuell stödbevisning till erkännandet och därför förtjänar att belysas.

9.1 Erkännande inför rätten- fällande dom

I NJA 1987 s. 33 ställdes Högsta domstolen inför frågan om huruvida ett uppsåtligt dödande skulle rubriceras som dråp eller mord. Genom avgörandet anses dock även vägledning i fråga om huruvida ett erkännande ensamt kan uppfylla beviskravet för fällande dom i ett grovt brottmål.¹⁰⁰ Eftersom det är fråga om ett relativt kortfattat avgörande har relevanta delar från HD:s domskäl citerats direkt.

9.1.1 Den begångna gärningen

I målet stod en man, L.H., åtalad för att ha bragt en annan man, R.A., om livet genom att knivhugga honom till döds med ett mycket stort antal stick. R.H. påträffades liggandes död på gatan av några få förbipasserande människor. Dessa personer ändrade på kroppens placering i samband med att de letade efter livstecken. Enligt rättsläkarens utlåtande var dödsorsaken ett tjugotal knivhugg som träffat R.H. i rygg och bål. Ett par dagar senare åkte L.H. självmant till polisen och anmälde sig själv som ansvarig för dödandet av R.H.

9.1.2 Den tilltalades uppgifter

Dagarna innan gärningen ägde rum hade L.H. brukat hasch och endast sovit några få timmar. Dagen då R.A. dog umgicks L.H. med sin bror, vilken

---

¹⁰⁰ Det ska här framhållas att det är tingsrättens prövning av erkännandet som det här redogörs för. Detta ställningstagande godtogs av både hovrätten och Högsta domstolen som mycket kortfattat förklarade sig dela tingsrättens uppfattning avseende skuldfrågan.

nyligen blivit frisläppt från ett fängelsestraff, samt R.H. på stan. Det fanns ett påstående om att L.H.s bror skulle ha haft agg mot R.A. pga. att R.A. skulle ha "satt dit" L.H.s bror. L.H. visste inte om så var fallet men uppgav att det kunde vara möjligt att det var så. Under dagen drack de öl tillsammans och vid ett tillfälle injicerade L.H. narkotika. Med sig hade L.H. en 3 dm lång jaktkniv, vilket han normalt inte brukade bära med sig. Han kunde inte svara på varför han vid detta tillfälle hade med sig kniven. Under kvällen avvek L.H.s bror varvid L.H. och R.A. var ensamma tillsammans. Det uppstod då bråk mellan L.H. och R.A., av vilken anledning kunde L.H. inte svara på. L.H. uppgav att R.A. antagligen i samband med bråket tog av sig sitt bälte i syfte att slå L.H. med detta. L.H. sparkade då till R.A. som sprang ut på gatan. L.H. följde efter och tror att han då tog upp sin kniv och började utdela hugg mot R.A. L.H. kunde inte svara på vilka skador som åsamkades R.A. eller hur många hugg som utdelades. När L.H. vaknade till upptäckte han att han stod lutat över R.A. och hade en blodig kniv i sin hand. L.H. lämnade då platsen och i samband med att han gick över kanalen via Tyska bron tror han att han slängde kniven i vattnet. Han lade sig sedan att sova i ett buskage. På morgonen kastade han en av de tröjor han hade på sig vid uppfarten till Liseberg. Han åkte därefter till sin flickvän där han tog av sig alla blodiga kläder och slängde dem och sina skor i ett soprum i en närliggande fastighet. L.H. tog därefter kontakt med sina föräldrar och åkte tillsammans med sin far till polishuset för att anmäla sig. L.H. kunde inte uppge varför han skulle ha velat döda R.A.

9.1.3 Övrig bevisning i målet

Det saknades helt teknisk bevisning samt vittnesuppgifter till stöd för L.H. erkännande av knivhuggningen. En livrem som han påstod ska ha använts under bråket mellan honom och R.A. återfanns aldrig. Inte heller kunde kniven eller de nerblodade kläderna återfinnas. Den enda bevisning som fanns beträffande L.H.s inblandning i dödandet av R.A. var således hans egna uppgifter.

9.1.4 Rättens prövning av erkännandet

Vid bedömningen av sanningshalten av L.H.s erkännande tog rätten fasta på ett antal av de tillförlitlighetskriterier som HD brukar använda sig av vid värdering av utsagor.

A. Avsaknad av motiv att ljuga

Inledningsvis konstaterades rätten det att det saknades motiv för L.H. att ljuga om sin skuld avseende R.A.s död;

"Det har emellertid inte framkommit några förhållanden som skulle kunna utgöra skäl för honom att som oskyldig ta på sig brottet. Någon annan

*misstänkt finns inte, och han saknar alltså anledning att vilja skydda någon.*¹⁰¹

B. Känslokoppling och detaljkännedom

Vidare lägger rätten stor vikt vid att L.H.s erkännande har en tydlig känslokoppling mellan den gärning han påstår sig ha begått och den utsaga han lämnar;

*”Hans berättelse har präglats av en övertygelse av att han utfört gärningen, parad med en total oförståelse av det inträffade och en djupt känd ånger och förtvivlan.”*¹⁰²

Det framgår av domskälen att L.H.s utsaga saknade en tydlig skiljelinje mellan vad han trodde hade hänt vid gärningstillfället och vad som var verkliga minnesbilder. Dock fann rätten att han hade tydliga minnesbilder av att ha jagat R.A. och dessutom använt kniv mot denne. Av förhör med den polis som under förundersökningen mottog L.H.s bekännelse framgår att L.H. då korrekt hade kunnat återge var huggen träffat innan han blev informerad om vilka skador som åsamkats R.A. Det var dock först på direkt fråga från polismannen om det kunnat vara så många som 20 knivhugg som L.H. bekräftat att så kunde vara fallet. Den brist som avsaknaden av tydlig åtskillnad mellan antaganden och tydliga minnen innebar för utsagans tillförlitlighet ansågs dock kompenseras genom L.H.s detaljkännedom avseende kroppens skador och placering;

*”Under förundersökningen har han också kunnat korrekt berätta om R. A:s position på gatan omedelbart efter dådet samt om var knivhuggen träffat R. A.”*¹⁰³

Rätten fann sammantaget att L.H.s erkännande vann sådant stöd av övrig utredning att åtalet kunde bifallas.

9.1.5 Analys av domskälen

Som nämnts tidigare är detta ett rättfall som det ofta hänvisas till i samband med frågan om huruvida ett erkännande ensamt kan läggas till grund för fällande dom. Dock ställer sig författaren tveksam till hur stor betydelse detta fall egentligen bör tillmätas vad gäller praxis avseende erkännanden. Detta då det är mycket kortfattade domskäl vad avser prövningen av erkännandet. Därtill kommer den omständigheten att det nästan uteslutande är tingsrättens prövning som kommer till uttryck i denna dom då HD inte vidare utvecklar denna. Saken för HD:s prövning var en annan rättsfråga, nämligen vilken rubricering som skulle göras i målet, vilket ytterligare styrker författarens tveksamhet till fallets prejudicerande verkan avseende frågan om stödbevisning till erkännanden.

---

¹⁰¹ NJA 1987 s. 33, sid 37.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

Det rätten huvudsakligen grundar bedömningen av sanningshalten i erkännandet på är den kännedom om kroppens placering och knivhuggens placering som den tilltalade hade. Den mördade personens kropp flyttades mycket snart efter att mordet skedde. Vad detta innebär är att antalet personer som kände till kroppens positionering omedelbart efter att knivskärningen ägt rum var ytterst få. Även om författaren håller med om att detta är en omständighet som måste anses ge särskild tyngd åt den misstänktes utsaga anser författaren att det saknas några viktiga steg i prövningen. Bland annat förs inget resonemang om huruvida det är möjligt att det finns en alternativ förklaring till den tilltalades kännedom om dessa omständigheter. Eftersom den tilltalade har uppgett sig ha varit narkotika- och alkoholpåverkan vid gärningstillfället och dessutom konstaterats ha svårt att hålla isär minnesbilder med antaganden om gärningens utförande är det anmärkningsvärt att det inte förs ett vidare resonemang om tillförlitlighetens av den tilltalades uppgifter. Stor vikt synes snarare läggas vid den tilltalades egen övertygelse, om än kombinerat med en stor oförståelse för det inträffade, om sin skuld. Därtill kommer uppgiften om att den tilltalades bror ska ha varit i konflikt med offret, vilket skulle kunna ge misstanke om en alternativ gärningsman som den tilltalade vill skydda.

Avsaknaden av en mer ingående prövning och utvecklat resonemang från HD är kanske inte så märkligt i detta fall då det primärt hade till syfte att avgöra rubriceringsfrågan i målet. Det är däremot svårt att dra några mer långtgående slutsatser avseende erkännandet som enda bevis av dessa domskäl som enligt författaren är anmärkningsvärt korta och torftiga. Trots detta är det av värde för att påpeka betydelsen av detaljkännedom som kommer till uttryck i detta avgörande. Detta bör dock enligt författaren kombineras med en prövning av om det finns andra förklaringar till kännedom, vilket inte gjorts i detta fall. Med anledning av att detta fall tillkom redan år 1987 är det även författarens uppfattning att den större försiktighet som Thomas Quick-skandalen gett upphov till nog skulle resulterat i en betydligt mer ingående prövning av erkännandet av HD om det avgjorts idag.

9.2 Erkännande under förundersökning- friande dom

Denna dom från år 2012¹⁰⁴ behandlar rättens prövning av ett erkännande som lämnats under förundersökningen och där den tilltalade pga. minnessvårigheter inför rätten varken kunde erkänna eller förneka gärningen. Fallet är utvalt då de är fråga om ett nyligen avgjort mål och därmed ger en aktuell bild av hur en prövning av ett erkännande kan företas av rätten. Vidare är målet intressant då det är fråga om både bevisning i form av den tilltalades egna uppgifter och indiciebevisning i form av bland annat erkännanden till bekanta samt viss teknisk bevisning. Genom detta fall

---

¹⁰⁴ Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål nr B 1155-12.

finns möjligheter att belysa hur rätten resonerat kring samspelet mellan dessa typer av bevisning.

9.2.1 Den begångna gärningen

I målet stod en man, B.E., åtalad för mord samt brott mot griftefriden. Offret var en annan man, P.I., som hittats död i Fabbesjön. B.E. blev först delgiven misstanke om människorov avseende offret, men när dennes kropp hittades och B.E. istället delgavs misstanke för mord, erkände B.E. att han tagit livet av P.I. och placerat hans kropp i sjön.

Åklagaren hade i sitt gärningspåstående gjort gällande att B.E. strypt P.I. med en livrem och därefter transporterat och sänkt den döda kroppen i sjön. Det gick enligt rättsläkaren inte att fastställa hur P.I. hade dött eller hur länge kroppen legat i vattnet. Enligt rättsläkaren talade dock omständigheterna i fallet starkt för att P.I. blivit berövad livet. Avsaknaden av möjlighet att fastställa dödsorsaken innebar att åtalet huvudsakligen byggde på de uppgifter som den tilltalade lämnat under förundersökningen.

9.2.2 Den tilltalades uppgifter

B.E. lämnade i samband med sitt första erkännande i polisförhör en berättelse som i stort överensstämde med åklagarens gärningspåstående. När B.E. fick veta att det saknades teknisk bevisning som band honom till gärningen samt att det inte gick att fastställa tidpunkt eller orsak till dödsfallet ändrade han sin berättelse. B.E. återgick dock till sin ursprungliga historia en tid senare. I tingsrätts- samt hovrättsförhandlingarna har B.E. varken kunnat erkänna eller förneka gärningen pga. minnessvårigheter.

B.E. hade i polisförhör (den historia som han senare ändrade men senare återgick till) berättat att han blivit arg på P.I. och därför strypt honom med ett skärp när de båda var i P.I.s lägenhet. P.I. hade börjat blöda näsblod och fått urinavgång. B.E. hade därefter svept in P.I.s kropp i ett påslakan och lagt denna i en bil med vilken han forslade hem kroppen. Han hade därefter flyttat kroppen till sin tomt och placerat denna i en avloppsbrunn innan han senare transporterat den vidare till Fabbesjön där B.E. placerade kroppen i vattnet. B.E. uppgav vidare att han tagit av P.I. alla kläder förutom strumpor och kalsonger och därefter bränt upp de avtagna kläderna. Innan B.E. lämnade P.I.s lägenhet hade han stulit pengar som tillhörde P.I.

9.2.3 Övrig bevisning i målet

Under förundersökningen företogs telefonspårning vilken enligt hovrätten starkt talade för att B.E. hade haft hand om P.I.s telefon under kvällen för mordet.

Vid spårsökning med kriminalsökhundar markerade dessa på ett ställe i P.I.s lägenhet som därefter testades med ett medel som reagerar på blod. Medlet gav då svaga utslag på några punkter. Även en av de båtar som fanns vid

Fabbesjön samt B.E.s bil gav utslag för rester av blod vid test med detta medel. DNA var dock inte möjligt att erhålla från någon av dessa sökningar. Avsaknaden av DNA konstaterades av hovrätten varken kunna ge stöd för eller emot det händelseförlopp som B.E. redogjort för under förundersökningen.

En undersökning av B.E.s mobiltelefon och dator visade att B.E. gjort sökningar på Fabbesjöns djup samt vad som händer med en människokropp i vatten mm. Detta utgjorde enligt hovrätten stöd för B.E.s berättelse under förundersökningen. B.E. hade vidare skickat kortfattade sms till en vän dagen efter mordet med innebörden att han skulle ha fått med sig pengar. Dessa meddelanden bedömde hovrätten vara mycket besvärande för B.E.

Under tiden i häkte skrev B.E. brev till bland annat sina föräldrar att han gjort en hemsk sak som inte kan förlåtas och att han gjort ”det hemskaste en människa kan göra vilket är att ta någons liv”. Hovrätten fann dessa brev utgöra stöd för åtalet. Dock hittades odaterade anteckningar där B.E. frågade sig själv om hur han hade dödat P.I. eller om han sett någon göra detta. Anteckningarna ansåg hovrätten inte nödvändigtvis behövde tala emot åtalet men att de ändå gav utrymme för visst tvivel avseende vad B.E. upplevt och hade minne av. Slutligen hade B.E. dagen efter han anhölls skrivit texten ”P. älskade vän förlåt” på en lunchbricka, Hovrätten fann denna text ge relativt starkt stöd för att B.E. i vart fall haft med de åtalade gärningarna att göra.

9.2.4 Rättens prövning av erkännandet

Eftersom åtalet huvudsakligen byggde på B.E. egna uppgifter genom det erkännande han lämnat under förundersökningen hade hovrätten att pröva trovärdigheten och tillförlitligheten av dessa och huruvida dessa kunde läggas till grund för fällande dom.

A. Detaljrikedom och känslökoppling

Hovrätten påpekarde inledningsvis att B.E. i sina uppgifter under både förhör och rekonstruktionsfilmer uttryckte sig svävande i många av sina uppgifter. Han har uppgett att han ”tror” eller ”utgår ifrån” att det gått till på ett visst sätt. Detta pekade enligt hovrätten på att B.E. kan ha dragit slutsatser av vissa förhållanden eller presenterade fakta. Den del av berättelsen som avsåg själva dödandet av P.I. beskrevs som mycket torftig och kortfattad. Det saknades specifika detaljer och B.E. har inte uppgett några tankar eller känslor han haft i samband med detta. Vad gäller uppgifterna om att P.I. i samband med strypningen fått näsblod och urinavgång ansåg hovrätten ha lämnats anmärkningsvärt sent under utredningen. Dessutom synes uppgifterna ha lämnats först efter att direkta frågor ställts till B.E. avseende dessa. I de delar av händelseförloppet som avsåg när B.E. hämtat kroppen från avloppsbrunnen och sänkt den i Fabbesjön har B.E. dock uttryckt sig som att han återgett faktiska minnesbilder. Den del av berättelsen som avser det senare

händelseförloppet, dvs. sänkningen av P.I.s kropp i Fabbesjön, är enligt hovrätten mycket mer fylliga, levande och detaljrika. B.E. har lämnat en mängd detaljer som både avsett händelseförloppet men även andra oväsentliga uppgifter som inte fört berättelsen framåt. Dessa uppgifter av hanteringen av P.I.s kropp vid avloppsbrunnen och vid Fabbesjön var enligt hovrätten så levande, innehållsrik och konsekvent att den framstår som självupplevd. Dessa är vidare lämnade med inlevelse och med beskrivning av adekvata känslor som B.E. uppger sig ha upplevt i samband med denna del av gärningen.

B. Alternativa hypoteser

Att B.E. kunnat uppge var P.I.s kropp fanns i Fabbesjön samt att han, innan polisen informerat honom om det, korrekt kunnat återge att P.I.s kropp var iklädd endast strumpor och kalsonger talade enligt hovrätten starkt för att B.E. varit gärningsman vid mordet eller i vart fall hanterat den döda kroppen. Det påpekas dock att alternativa hypoteser till kännedom om dessa omständigheter är att B.E. varit närvarande när P.I. dödades och/eller när kroppen sänktes i Fabbesjön eller att B.E. erhållit denna information från den verkliga gärningsmannen. Även det faktum att dödsorsaken inte kunnat fastställas innebar att det inte gick att utesluta att P.I. blivit dödad på ett annat sätt än det som B.E. berättat om under polisförhör.

C. Stöd av övrig bevisning

Enligt hovrätten fanns det förutom brevet till föräldrarna ingen övrig bevisning som direkt tog sikte på dödandet av P.I. Det var därmed, i förening med vad som angetts ovan om den torftiga beskrivningen av dödandet, och den möjlighet till alternativa hypoteser som uppställt, inte ställt utom rimligt tvivel att B.E. berövat P.I. livet eller gjort sig skyldig till medhjälp till mord. Åtalet avseende mord ogillades därför.

Hovrätten ansåg dock att B.E.s detaljrika uppgifter om hur han hanterat P.I.s döda kropp vann sådant stöd av telefonspårningen, sms-meddelandena, internetsökningarna och meddelandet på lunchbrickan att det kunde anses vara ställt utom rimligt tvivel att B.E. gjort sig skyldig till den del av åtalet som avsåg brott mot griftefriden. Denna del av åtalet bifölls därför.

9.2.5 Analys av domskälen

I detta fall bestod bevisningen av både indiciebevisning och ett erkännande som lämnats under förundersökningen. B.E. kunde pga. minnessvårigheter inte återge uppgifterna inför rätten om dennes inblandning i den begångna gärningen, varför rätten fick göra prövning av det tidigare erkännandet baserat på de uppgifter som lämnats under förundersökningen. Genom att gå igenom rättens domskäl kan en metodik för prövningen urskönjas enligt följande:

I målet har åklagaren avseende mordet på P.I. gjort gällande ett händelseförlopp varigenom B.E. först har uppsåtligt tagit livet av P.I.,

därefter transporterat dennes döda kropp från brottsplatsen och slutligen sänkt den döda kroppen i Fabbesjön. Det framgår tydligt att rätten gör en indelning av detta händelseförlopp i två delmoment enligt följande;

1. Det uppsåtliga dödandet av P.I.
2. Hanteringen av P.I.s döda kropp

Genom denna indelning tog man hänsyn till det faktum att det inte finns någon utredning som tydligt klarlägger att den som sänkt P.I.s kropp i Fabbesjön också är identisk med den person som har dödat P.I.. Detta är av stor betydelse då det trots att erkännandet tog sikte på både dödandet och hanteringen av kroppen inte nödvändigtvis måste innebära att utsagan från början till slut är sanningsenlig. Vad gäller B.E.s utsaga konstaterade rätten att den var torftig och detaljfattig samt saknade en tydlig känslökoppling avseende den delen som beskrev hur dödandet skulle ha gått till. Den övriga bevisning i målet som direkt tog sikte på dödandet av P.I. ansågs inte uppväga den svaga utsaga som B.E. lämnat avseende denna del av händelseförloppet. B.E.s korrekt lämnade uppgifter om hur P.I. varit klädd och var P.I.s kropp fanns är förenliga både med tanken på att B.E. dödat P.I. men också att han enbart hanterat kroppen efter att P.I. dött. Detta innebär att alternativa hypoteser till åklagarens påstående om att B.E. dödat P.I. enligt följande kunde göras;

1. B.E. har inte varit på plats vid gärningstillfället utan erhållit informationen från den verkliga gärningsmannen.
2. B.E. har varit närvarande på platsen och observerat när P.I. dödades och/eller sänktes i Fabbesjön.
3. B.E. har inte dödat P.I. men har hanterat P.I.s döda kropp.

Eftersom det saknades utredning/bevisning som skulle kunna avfärda de alternativa hypoteserna såsom orimliga kunde det inte anses stå utom rimligt tvivel att B.E. dödat P.I. Med det konstaterat gick prövningen vidare till den del av erkännandet som avsåg sänkningen av kroppen i Fabbesjön. Denna del av B.E.s utsaga var detaljerad, konsekvent och fyllig med en tydlig känslökoppling. Likaså här är det faktum att B.E. korrekt kunnat beskriva P.I.s klädsel och placering en sådan typ av detaljkännedom som starkt talar för B.E.s inblandning i gärningen. Även här kunde de alternativa hypoteserna i enlighet med nr 1 och 2 ovan uppställas för denna detaljkännedom. Rätten fann att den övriga bevisningen i målet, i kombination med den utsaga som tydligt föreföll vara självupplevd, undanröjde möjligheterna till rimligt tvivel rörande B.E.s eventuella hantering av kroppen. Åtalet avseende brott mot griftefriden kunde därför bifallas.

Sammanfattningsvis visar domskälen på ett tydligt sätt hur rätten resonerat sig fram till domslutet. Att särskilt uppmärksamma är att rätten har arbetat utifrån utgångspunkten att enbart det faktum att vissa delar av erkännandet kan konstateras vara sanningsenligt så innebär det inte att slutsatsen automatiskt kan dras att hela utsagan är att fästa tilltro till. Rätten har

beaktat faktorer såsom tillförlitlighetskriterierna enligt HD:s praxis, de svagheter respektive styrkor i utsagan som finns med beaktande av dessa kriterier, övrig bevisning i målet och objektivt konstaterad fakta. Slutligen har rätten prövat dessa faktorer mot möjligheterna till alternativa hypoteser, vilka har uppställts både vad avser detaljinformationen i erkännandet (kännedom om P.I.s placering och klädsel) men också åklagarens gärningspåstående i stort (att det är en och samma person som dödat och sänkt P.I. i sjön). Genom dessa alternativa hypoteser har rätten kunnat fastställa om åtalet når upp till beviskravet ställt utom rimligt tvivel, vilket i detta fall endast blev fallet såvitt avser brott mot griftefriden.

9.3 Erkännande som andrahandsuppgiftfällande dom

En av de mest uppmärksammade rättegångarna på senare tid är den som behandlat åtalet mot Peter Mangs i Malmö. Den 25 april 2013 meddelades domen¹⁰⁵ från Hovrätten över Skåne och Blekinge, genom vilken Mangs dömdes för två mord och 8 mordförsök samt ett antal andra brott såsom olaga hot och skadegörelse. Av särskild betydelse för denna uppsats är rättens bedömning av åtalpunkten 1, som avser ett mord begånget 2003 på en 66-årig man. Detta då det i motsats till övriga bifallna åtalpunkter i målet inte fanns kulor eller hylsor som kunde knytas till Peter Mangs vapen. Bevisningen bestod istället av indiciebevisning samt ”erkännanden” från Peter Mangs till dennes vän samt till häktespersonal och en psykolog.

9.3.1 Den begångna gärningen

Den 14 juni 2003 påträffades en 66-årig man, K.E., död i sin lägenhet på Lindängen i Malmö. Kroppen som var placerad i en soffa var delvis täckt av kläder och en filt. Under obduktionen av kroppen påträffades en kula i bröstet på mannen vilket konstaterades vara dödsorsaken. K.E. förde av medicinska skäl bok över vid vilka tidpunkter denne drack respektive urinerade. Anteckningarna talade för att K.E. blivit skjuten någon gång efter 10.30 den 13 juni 2003. I lägenheten påträffades en tidning med koden till K.E.s bankomatkort uppskriven. Den 13 juni 2003 kl. 12.54 och 12.55 gjordes två bankomatuttag på 5 000 kr respektive 2 100 kr från K.E.s bankkonto från en bankomat på Sallerupsvägen i Malmö. Bankomaten saknade vid tillfället kameraövervakning. När polis först anlände till K.E.s lägenhet och påträffade K.E. död letade patrullen efter en lägenhetsnyckel till K.E.s lägenhet. Först efter en lång stunds letande kunde en passande nyckel hittas i en burk långt inne i ett skåp, som vilken föreföll vara en extranyckel. Enligt åklagarens gärningspåstående skulle Peter Mangs ha tagit sig in till K.E., tilltvingat sig bankomatkortet och tillhörande kod samt skjutit K.E. till döds. Därefter påstods Peter Mangs ha tagit med sig nyckeln tillhörande lägenheten samt bankomatkortet och begett sig till bankomaten på Sallerupsvägen där han tömt K.E.s bankkonto.

---

¹⁰⁵ Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål nr B 3468-12.

9.3.2 Den tilltalades uppgifter

Peter Mangs inställning har genomgående i förhör samt under rättegången varit att han förnekar det åtalade brottet och han har i stort sett vägrat att svara på några frågor rörande gärningen.

Enligt vittnesmål från Peter Mangs vän H.B. hade Peter Mangs i oktober 2005 berättat att han knackat på hos K.E., gått in och bett om K.E.s bankomatkort och tillhörande kod. Peter Mangs hade därefter skjutit K.E. och åkt till Sallerupsvägen för att ta ut pengar, vilket enligt dennes uppgift till H.B. uppgått till en summa på 8 000 kr.

Enligt vittnesmål av häktespsykologen K.L. hade Peter Mangs i december och januari 2010, då Peter Mangs satt häktad för flera misstänkta brott, gjort uttalanden med innebörden att han dödat K.E. Enligt de journalanteckningar som K.L. förde framgick det att Peter Mangs den 15 december 2010 berättat att han dagen innan erkänt två mord och att han ställde sig lite frågande till hur det kunde vara så att han inte kunde erinra sig att han lagt en filt över ett av offren. När detta hade berättats för honom hade han dock kommit ihåg han gjort det för att han tyckte det var obehagligt att se det han åstadkommit. Vidare uppgav Peter Mangs att han begått rånmordet efter att ha sett en pensionsutbetalningsavi och upplevt en kränkning då denne person fick mer än vad hans pappa fick som hade arbetat hela sitt liv. Peter Mangs sade sig vara länge nöjd med de 8 000 kronor han erövat. Den 17 januari 2012 angavs det i K.L.s journalanteckningar att Peter Mangs nämnt att han inte gjort sig av med nycklarna till den lägenhet där han begick sitt första mord samt att han rånat sin granne en sommar när han gick på sjuksköterskeutbildning.

Av vittnesförhör med häktesvakten A.B. framgår att Peter Mangs till denne vid ett tillfälle, under tiden då Peter Mangs satt häktad, påstod att han gjort sig skyldig till tre mord och femton mordförsök. Peter Mangs hade vidare uppgett att han vid gripandet hade nycklar som skulle ”avslöja honom”.

9.3.3 Övrig bevisning i målet

SKL genomförde en analys av kulan som hittades i bröstet på K.E. Utfallet av analysen var att undersökningen varken talade för eller emot att kulan skjutits ur någon av de vapenpipor som beslagtogs från Peter Mangs.

I målet saknades vittnen som hört eller sett en eventuell gärningsman vid tidpunkten för gärningen, dels vid lägenheten och dels vid bankomaten.

I samband med gripandet av Peter Mangs den 6 november 2010 påträffades ett flertal nycklar i dennes hall. En av nycklarna har av rätten konstaterats, med stöd av bland annat undersökning utförd av SKL, vara identisk med den nyckel som hörde till K.E.s lägenhetsdörr vid tidpunkten för mordet. Inför rätten har Peter Mangs förnekat kännedom om nyckeln och uppgivit att han någon annan måste ha hängt den hos honom.

Den 11 augusti 2003 mottog polisen ett tipssamtal från en person som lämnade upplysningar om mordet på K.E. Uppgifterna som lämnades var att uppringaren hört ett samtal mellan två kriminella knarkare som talade om ett rån som gått snett, att bankomatuttag gjorts på 5 000 kr respektive 2 100 kr samt att en av de inblandade var en person som heter H.S. Vid husrannsakan hemma hos Peter Mangs hittades en bandspelare i Peter Mangs lägenhet. I den satt ett kassetband med en inspelning av ett telefonsamtal. På inspelningen hörs de uppgifter som lämnades till polisens tipstelefon. Enligt den forensiska analysen talade resultatet för att rösten är Peter Mangs (grad +2 på en skala från -4 till +4). Enligt rätten är det med beaktande av att det framkommit att Peter Mangs var granne med och dessutom ogillade H.S. samt det faktum att inspelningen påträffades hemma hos honom utrett att det är Peter Mangs som gjort tipssamtalet till polisen.

9.3.4 Rättens prövning av erkännandet

Hovrätten anslöt sig och hänvisade i stort till den bedömning av bevisningen som gjordes i tingsrätten dom¹⁰⁶. Med anledning härav kommer både tingsrättens och hovrättens domskäl att genomgå, varav tyngdpunkten ligger på den bedömning som ursprungligen gjorts utav tingsrätten.

A. Generell utgångspunkt

Hovrätten anslöt sig till tingsrättens generella genomgång av betydelsen av de uttalanden som Peter Mangs gjort till diverse personer i sin närhet avseende sin skuld till de åtalade gärningarna. Härigenom uttalades det att det inte kan antas att de lämnade uppgifterna är sanna utan kan vara lämnade både för att testa andra människors reaktioner eller i syfte att framstå som mer förhårdad än vad han egentligen är. Likväl kan de vara lämnade pga. ett trängande behov att dela med sig av vad han har gjort. Sammanfattningsvis finner hovrätten att Peter Mangs ”erkännanden” kan vara sanningsenliga i vissa fall, men de kan likaså vara falska i andra fall.

Tingsrätten anger i sina domskäl avseende erkännandets generella betydelse i skuldfrågan följande;

”Ett erkännande utgör i sig inte tillräcklig bevisning för fällande dom utan erkännandet måste stödjas av övrig utredning (vilken i och för sig kan bestå av den tilltalades egna uppgifter när det handlar om sådana uppgifter som endast kan vara kända för gärningsmannen).”¹⁰⁷

Värt att notera är att hovrätten gör ett liknande uttalande avseende erkännandets generella betydelse, dock med viss modifiering;

”För att kravet på ytterligare bevisning ska anses uppfyllt kan det dock vara

¹⁰⁶ Malmö tingsrätt, mål nr B 10425-10.

¹⁰⁷ A.a. sid 22.

*tillräckligt att den tilltalade själv lämnar uppgifter som visar att han har viss kännedom om de närmare omständigheterna kring brottet.*¹⁰⁸

De delar av citaten som är markerade i fetstilt påvisar en viss förmildring av tingsrättens krav på erkännandet för att det i sig kan anses utgöra tillräcklig bevisning i målet. Tingsrätten anger att det ska vara fråga om uppgifter som endast gärningsmannen kan känna till medan hovrätten anger att uppgifterna ska påvisa viss kännedom om de närmare omständigheterna för brottet. Om detta är ett avsiktligt förmildrande av det krav som tingsrätten angett är diskuterbart. Effekten kan dock bli att betydelsen av detaljkännedom avseende brottet utförande det vid denna tolkning kan bli föremål för en mindre kritisk prövning.

B. Peter Mangs uppgifter till olika personer

Peter Mangs har vid flera tillfällen från oktober 2005 berättat för H.B. om mordet på K.E. Tingsrätten noterar att H.B. varit säker på att det är P.M. som gett honom uppgifterna och att H.B. inte har sammanblandat dessa med vad som förekommit i media. Rätten noterar att uppgiften om att P.M. kommit över 8 000 kr vid rånmordet på K.E. inte stämmer med de faktiskt beloppen som tagits ut från K.E.s konto, men att uppgifterna om brottet är väl förenliga med det verkliga händelseförloppet. Skillnaden i belopp anser tingsrätten kunna förklaras med att K.E.s plånbok var tom när kroppen påträffades och att gärningsmannen därigenom kunde ha kommit över ytterligare kontanter än de 7 100 kronor som togs från K.E.s konto.

Vad gäller Peter Mangs uppgifter till häktespsykologen K.L. konstaterar tingsrätten att Peter Mangs påstående om att han erkänt två mord dagen innan samtalet med psykologen inte är sanningsenlig. Av förhörprotokoll framgår att han förnekat gärningarna. Tingsrätten konstaterar vidare att uppgiften om 8 000 kronor som Peter Mangs påstod sig ha kommit över vid mordet på K.E. stämmer överens med den summa Peter Mangs även nämnt för H.B. Det faktum att Peter Mangs nämnt till K.L. att han inte gjort sig av med nycklarna till den första mordplatsen bedöms som graverande då K.E.s lägenhetsnycklar påträffades hemma hos Peter Mangs.

Uppgifterna som Peter Mangs lämnat till häktesvakten A.B. benämner tingsrätten som ”svepande” och tingsrätten finner uppgiften om nycklar vara ”av betydelse”.

C. Stöd av övrig bevisning

Både hovrätten och tingsrätten fann att den nyckel som påträffades hos Peter Mangs dels var K.E.s lägenhetsnyckel och dels kan konstateras ha placerats där av Peter Mangs. Nyckeln har som ovan redovisats bedömts ge tyngd åt de uppgifter Peter Mangs lämnat när han talat om nycklar till mordplatsen.

---

¹⁰⁸ Hovrätten över Skåne och Bleking, mål nr B 3468-12, sid 21.

Beloppen på bankomatuttagen, vilka framkommit inte var kända utanför utredningen, har Peter Mangs genom tippsamtalet konstaterats ha haft kännedom om. Medan tingsrätten i brist på en annan rimlig förklaring från Peter Mangs uppgav att de utgick från att han själv gjort uttagen, stannar hovrätten vid att konstatera att kännedomen om beloppen är mycket graverande för Peter Mangs. Uppgiften om beloppen har i Peter Mangs uppgifter till H.B. och K.L. gått från 7 100 kronor till 8 000 kronor men det redovisas inte närmare vad denna del av bevisningen innebär för bedömningen av ”erkännandet”. Det är därför svårt att bedöma om denna detaljkännedom av hovrätten bedöms vara ett hjälpfaktum till ”erkännandet” eller enbart ett självständigt bevisfaktum.

Vid en sammanvägning av bevisningen fann hovrätten i likhet med tingsrätten det vara ställt utom rimligt tvivel att Peter Mangs gjort sig skyldig på mord på K.E.

9.3.5 Analys av domskälen

Inledningsvis har hovrätten fastslagit att Peter Mangs ”erkännanden” i sig inte utgör tillräcklig grund för fällande dom. Detta då hans uppgifter i vissa fall kan vara sanningsenliga men i andra fall kan vara falska. Dessa måste således styrkas av övriga omständigheter i målet, men att det kan vara tillräckligt att detta består i att han uppvisar viss kännedom om de närmare omständigheterna för brottet. Vilket stöd som finns för denna ståndpunkt är oklart då hovrätten endast hänvisar till praxis utan närmare redogörelse för något specifikt fall. Enligt NJA 1987 s 33 får dock detaljkännedom om brottets utförande anses ha avgörande betydelse först om det är fråga om mycket specifika uppgifter. Hovrättens formulering av det krav som måste ställas på den utsaga som erkännandet utgörs av innebär dock, som ovan nämnt, en lättnad av det krav som enligt författaren finns i praxis.

Utifrån hovrättens domskäl förefaller det för författaren som att utgångspunkten för bevisvärderingen är att åklagarens gärningspåstående motsvarar de faktiska förhållandena avseende händelseförloppet. Omständigheterna såsom den uppskrivna bankomat-koden som påträffades hemma hos K.E., bankomatuttagen och mordet på K.E. talar starkt för att det varit fråga om ett rån-mord där rånaren först tilltvingat sig bankomat-kort med tillhörande kod, därefter tagit livet av K.E. och avslutningsvis nyttjat bankomat-kortet. Däremot saknas det övrig utredning som stöder påståendet om att det enbart varit en gärningsman inblandad i händelseförloppet. Detta innebär således att det enbart är Peter Mangs uppgifter som ger stöd för att den som tagit livet av K.E. också är den person som nyttjat bankomat-korten. Vad detta innebär är att den tekniska bevisning som finns i form av tippsamtalet och lägenhetsnyckeln inte är ensamt bör räcka för fällande dom avseende mordet på K.E, utan att det även krävs att ”erkännandet” kan läggas till grund för domen. Denna slutsats stöds av det faktum att rätten motiverar sitt domslut med en samlad bedömning av nyckeln, tippsamtalet samt Peter Mangs uppgifter. Detta torde innebära, dock utan att det uttryckligen framgår av domen, att hovrätten tillmäter ”erkännandet”

avgörande betydelse. Mot bakgrund av vad som ovan anförts uppstår frågan om hur hovrätten har resonerat när Peter Mangs uppgifter har bedömts kunna utgöra avgörande faktor avseende domslutet

Det får anses stå klart att en av de avgörande faktorerna vid prövningen av Peter Mangs ”erkännande” är den kännedom om händelseförloppet som denne uppvisat genom de uppgifter som han lämnat till bland annat H.B. Författaren anser dock att dessa uppgifter inte är särskilt fylliga eller detaljerade utan är av mer allmän karaktär avseende hur gärningen gått till. Därtill ska det tilläggas att det saknas känslökoppling mellan Peter Mangs uppgifter till H.B. om vad som skett och de tankar och känslor han kan ha upplevt i samband med gärningen. Något resonemang kring dessa, vad författaren anser är svagheter i utsagan, görs dock inte i domen. Inte heller förs något resonemang om varför Peter Mangs uppgifter är så odetaljerade att de inte gett någon klarare bild av det faktiska händelseförloppet än den tes som polisen i sin utredning haft att utgå ifrån. Det saknas alltså klarhet i varför Peter Mangs kom att angripa just K.E., hur han tog sig in i hyreshuset där K.E. bodde samt en närmare redogörelse om hur rånet och mordet gick till. Detta innebär enligt författaren att Peter Mangs ”erkännande” är att anse som anmärkningsvärt vagt. Den diskrepans som finns avseende beloppen på uttagen mellan den uppgift som Peter Mangs lämnat till polisen genom sitt tippsamtal och sina uppgifter till H.B. och K.L. förefaller inte heller ha ansetts vara värd att fästa något avseende vid.

Då nyckeln och tippsamtalet närmast tar sikte på att Peter Mangs är inblandad i rånet av K.E. och inte på ett tydligt sätt knyter honom till mordet på K.E. är det författarens mening att det saknas tillräckligt stöd för den del av gärningen vad avser dödandet av K.E. Peter Mangs torftiga utsaga kan enligt författaren inte uppväga för denna brist i beviskedjan då den inte förmår att ge någon närmare insikt avseende detta gärningsmoment.

Den brist på ett klarlagt händelseförlopp som Peter Mangs detaljfattiga utsaga utgör innebär enligt författaren att det finns utrymme för en alternativ hypotes vad avser åklagarens påstådda händelseförlopp. Ett resonemang avseende detta står dock inte att finna i rättens domskäl. Det är därför författarens bestämda åsikt att det finns anledning att ifrågasätta om rätten verkligen har företagit en erforderlig prövning av erkännandet. Det framgår ingenstans i domskälen om rätten överhuvudtaget har resonerat kring Peter Mangs har lämnat så vaga beskrivningar av gärningen eller om den (om än mycket detaljfattiga) kännedom han uppvisat kan ha erhållits på annat sätt.

Då författaren har deltagit såsom nämndeman i rättegången mot Peter Mangs och författat en skiljaktig mening¹⁰⁹ avseende aktuell åtalpunkt vill författaren göra en hänvisning till denna och ett antal omständigheter som däri påpekas.

---

¹⁰⁹ Malmö tingsrätt, Mål nr B 10425-10, sid 106 ff.

- Avseende de uppgifter som Peter Mangs lämnat till H.B. uppgav H.B. att han tyckte att mycket av det Peter Mangs sagt inte stämde. Bland annat har Peter Mangs efter konfrontation från H.B. fyllt ut sin berättelse. H.B. fick genom media en uppgift om att någon dagen efter mordet på K.E. hade varit på mordplatsen och nyttjat dennes dator, vilket Peter Mangs först efter direkt fråga från H.B. bekräftat. Detta gjordes dock utan att ge någon närmare redogörelse om hur detta gått till eller vad syftet med att använda datorn var. Detta är anmärkningsvärt då detta är en typisk sådan detalj avseende omständigheterna för brottet som det finns anledning att anta att gärningsmannen spontant borde berätta.
- Det finns en diskrepans avseende det motiv till mordet som Peter Mangs lämnat till H.B. respektive K.L. Enligt H.B. hade Peter Mangs uppgivit att han varit upprörd efter att genom en vän fått veta att K.E. framfört klagomål på att det fanns boende i området som hade svenska flaggor på balkongen. Enligt K.L. var Peter Mangs motiv att han känt sig kränkt av att K.E. erhöll mer pengar än Peter Mangs far.
- Den nyckel som hittades hemma hos Peter Mangs har Peter Mangs aldrig omnämnt för H.B. Detta är också anmärkningsvärt då det liksom nyttjandet av K.E.s dator är en sådan detalj som endast gärningsmannen bort ha kännedom om. Vidare har Peter Mangs först talat om nyckeln med K.L. och A.B. *efter* att polisen i förhör konfronterat honom med fyndet. Även det faktum att Peter Mangs uppgav till K.L. att han inte kunde komma ihåg att han täckt över K.E.s kropp förrän *efter* det att polisen påtalat detta är av samma anledning anmärkningsvärt.

Samtliga av ovan anförda punkter förs av författaren fram i den skiljaktiga meningen som en stor svaghet i Peter Mangs uppgifter. Varken majoriteten i tingsrätten eller hovrätten har dock tagit fasta på dessa omständigheter i sina domskäl. Det förefaller snarare vara fallet att rätten i sin dom endast lyft fram det som talar för utsagens riktighet och bortsett från det som ger upphov till frågetecken avseende detsamma. Med anledning av detta är författaren kritisk till den prövning av erkännandet som presenteras och menar att det närmast är att likna vid att ”plocka russinen ur kakan”. Det saknas ett resonemang som behandlar alla de omständigheter som talar för respektive emot utsagens riktighet. Detta är av författarens mening synnerligen viktigt då det är fråga om erkännande i form av en andrahandsuppgift och det därmed finns en särskild svårighet att fastställa bevekelsegrunden för erkännandet men också under vilka omständigheter som det avgetts.

Det saknas möjlighet att urskilja vilken metodik som rätten har använt för sin bevisprövning av erkännandet vilket med tanke på domens möjlighet till prejudicerande verkan borde vara synnerligen påkallat. Det går heller inte att utifrån domen avgöra om det är indiciebevisningen eller ”erkännandet” som rätten fäst störst vikt vid. Dock synes det vara ”erkännandet” som utgjorde avgörande faktor till bifall av åtalet.

Sammantaget finns det enligt författaren stor anledning att vara kritiskt till den författade domen då den mot bakgrund mot ovan anförda omständigheter är alltför kortfattad och bristande i resonemang.

Det är författarens uppfattning att det mot bakgrund av vad som ovan anförts finns utrymme att uppställa alternativa hypoteser för dels den detaljkännedom som Peter Mangs uppvisat avseende bankomatuttagen men också avseende händelseförloppet i stort. Några alternativa förklaringar har dock inte uppställts i domarna mot Peter Mangs vilket författaren anser vara anmärkningsvärt. De alternativa hypoteser som författaren anser kunna uppställas är enligt följande;

- Peter Mangs kan ha varit medgärningsman vid rånet, men inte vid mordet på K.E., och genom detta kommit över både nyckeln och informationen om beloppen på bankomatuttagen.
- Peter Mangs kan ha anslutit sig till en annan gärningsman efter att mordet utförts och medverkat vid uttagen från K.E.s konto och vid detta tillfälle även erhållit nyckeln.
- Peter Mangs kan ha kommit över nyckeln och informationen om uttagen efter gärningstillfället genom samröre med den faktiske gärningsmannen eller från någon annan med kännedom om brottet. Nyckeln och informationen om bankomatuttagen behöver inte ha erhållits vid ett och samma tillfälle.

Det är författarens uppfattning att ingen av dessa alternativa hypoteser kan avfärdas såsom orimliga eller oförenliga med den utredning som finns rörande mordet på K.E. Detta innebär att det finns utrymme för rimligt tvivel avseende Peter Mangs skuld. Mot bakgrund av denna slutsats har beviskravet på ”ställt utom rimligt tvivel” inte uppnåtts avseende denna åtalspunkt. Att i detta läge bifalla åtalet innebär att en alltför hög felmarginal till den tilltalades nackdel avseende domslutet godtas. Detta kan enligt författaren inte anses vara förenligt med principen *in dubio pro reo*.

Även om författarens bestämda uppfattning är att åtalet inte borde ha vunnit bifall så är kritiken som ovan framförts inte främst riktad mot domslutet i sig. Det som författaren i främsta rummet ställer sig kritisk mot är de brister som domen uppvisar avseende prövningen av ”erkännandet” och den betydelse som detta, enligt författaren, synnerligen okritiskt granskade erkännande synes ha tillmåtts avseende domslutet.

10 Analys

Syftet med denna uppsats är att besvara hur en prövning av ett erkännande bör göras för att nå ett så rättssäkert resultat som möjligt avseende domslutet. Den bakomliggande problematisering som utgör utgångspunkt för detta syfte är den motsägelsefullhet som finns mellan den tilltalades rätt att presumeras vara oskyldig till dess att motsatsen bevisats och den tilltalades egen inställning om att denne är skyldig. Som konstaterats är kravet på att ett erkännande måste underkastas en prövning av rätten av yttersta vikt för att undvika felaktigt fällande domar i våra svenska domstolar. Någon given metodik för hur denna prövning ska ske finns emellertid inte, vilket bland annat är ett direkt resultat av rättens fria bevisprövning. Den fria bevisprövningen är en förutsättning för att det ska vara möjligt att göra en bevisvärdering som kan anpassas efter de särskilda omständigheter och bevisfaktum som rättens ledamöter kan komma att ställas inför. Denna frihet avseende metodiken ställer emellertid stora krav på rätten att objektivt och samvetsenligt upprätthålla de rättssäkerhetsgarantier som finns gentemot den tilltalade.

Vad innebär rättssäkerhet avseende rättegångsprocessen?

Rättssäkerheten, i enlighet med den innebörd som författaren lägger i begreppet, innebär en strävan mot så få felaktigt fällande domar som möjligt. Annorlunda uttryckt kan det sägas att rättssäkerhet ska syfta till att ge så låg felmarginal som möjligt avseende domslutet och att denna felmarginal ska vara till den tilltalades fördel. Att uppställa som krav att en dom aldrig kan vara felaktigt fällande för att kunna anses vara rättssäker är enligt författaren att ställa alltför stränga krav. Det finns alltid utrymme för att de särskilda omständigheterna i fallet leder rätten till att dra en felaktig slutsats utan att rätten för den sakens skull kan anses ha handlat rättsosäkert.

Det svenska rättsväsendet vilar på principer såsom *in dubio pro reo* och oskuldspresumtion avseende den tilltalade, vilka rätten vid sin bevisvärdering måste beakta. Dessa rättssäkerhetsgarantier är konstanta oavsett om den tilltalade erkänner eller ej, vilket följer av kravet på att erkännandet ska underkastas en prövning innan det kan tillmätas bevisvärde. Det är därför rättens skyldighet att objektivt bedöma den tilltalades erkännande och inte förbise de eventuella tveksamheter som talar mot dess sanningsenlighet. Om den tilltalade erkänner falskt och det vid en kritisk och noggrann prövning av denna utsaga inte tyder på något annat än att det är fråga om ett sanningsenligt erkännande måste rätten kunna anses ha fullgjort sina skyldigheter avseende bevisvärderingen. Enligt författaren föreligger rättssäkerhet, avseende rättegångsprocessen, när rättsväsendet fullgör sina skyldigheter gentemot den tilltalade. Att detta görs kan dock aldrig vara en garanti för att det aldrig kan förekomma felaktigt fällande domar, utan enbart garantera att felmarginalen avseende domslutet hålls på en låg nivå.

Hur förhåller sig oskuldspresumtionen till erkännandets inverkan på rättegångsprocessen?

Oskuldspresumtionen i sig innebär inget direkt förbud mot att godta ett erkännande utan att genomföra en prövning av dess sanningshalt, utan detta krav har sin grund i svensk nationell rätt genom Rättegångsbalkens bestämmelser. Oskuldspresumtionen innebär dock att domstolen inte får frångå det beviskrav som gäller enligt nationell rätt även om den tilltalade har erkänt. Eftersom det i svensk rätt råder samma beviskrav för ett erkänt brott som när den tilltalade förnekar gärningen kan oskuldspresumtionen sägas ytterligare cementera kravet på bevisningens, i form av ett erkännande, erforderliga styrka för att fällande dom ska kunna meddelas. Vidare innebär oskuldspresumtionen en skyldighet för domstolen att fastställa att den tilltalades utsaga verkligen är att bedöma som ett erkännande. Domstolen får med andra ord inte tolka in en intention att erkänna om detta inte är den tilltalades avsikt och därigenom tillmäta detta avgörande betydelse i skuldfrågan. Detta förbud får särskilt betydelse när bevekelsegrunden för den tilltalades erkännande kan ifrågasättas, ex. när det finns anledning att anta att den tilltalade inte har insett betydelsen av de uttalanden som denne gjort.

Vilka kriterier för ett erkännande ska kunna tillmätas betydelse i skuldfrågan finns i våra rättskällor?

Den fria bevisprövningen innebär som ovan sagts att det inte finns en bestämd metodik eller särskilda kriterier som rätten är bundna till vid sin prövning av ett erkännande. Genom granskning av doktrin, praxis och lagtext finns dock vissa slutsatser att dra avseende några grundläggande krav som måste ställas på erkännandet.

Det första kravet är att erkännandet inte får vara blankt utan det måste utgöras av en utsaga från den tilltalade. Hur omfattande denna utsaga måste vara får anses vara oklart, dock måste det innehålla tillräckligt mycket information för att tydligt knyta den tilltalade till gärningen. Att själva syftet med prövningen av erkännandet är att fastställa dess sanningshalt innebär att det blir fråga om att göra en bedömning av dels erkännandets trovärdighet men också dess tillförlitlighet. För denna bedömning finns det ett antal kriterier som HD i sin praxis har använt sig av vad gäller utsagor. Dessa kriterier brukar främst refereras till i sammanhang som rör utsagor vilka lämnats av målsägande och vittnen. Som författaren har påvisat finns det dock stöd för att dessa även har använts vad gäller bedömningen av tillförlitligheten av utsagor som har karaktären erkännanden. I synnerhet är det ett av kriterierna som har fått särskild uppmärksamhet, bland annat i det uppmärksammade avgörandet NJA 1987 s 33. Detta är den tilltalades kännedom om detaljer rörande brottets utförande. Som genomgången av bland annat domen rörande Lindängenmordet har visat synes det råda delade meningar om vilken typ av detaljkunskap som ska tillerkännas betydelse. Dock är det författarens uppfattning att det, utifrån granskning av ovan nämnda NJA-fall, att det ska vara fråga om mycket specifika detaljer. Dessa ska vara av sådant slag att enbart den verkliga gärningsmannen bort ha insikt om dessa.

Vidare råder det delade meningar om huruvida det finns ett krav på samverkande bevisning eller ej för att erkännandet ska anses vara tillförlitligt. Det synes dock vara en allmänt vedertagen uppfattning, både i doktrin men också i praxis, att det i vart fall krävs hjälpfaktum till erkännandet, men att detta kan utgöras av element i den tilltalades utsaga. Det torde då här främst vara fråga om detaljkännedom om brottets utförande. För att ett erkännande ska kunna tillmätas betydelse i skuldfrågan krävs det vidare att det inte framtvings eller på annat sätt tillkommit på ett otillbörligt sätt. Detta följer av oskuldspresumtionens innebörd men också genom lagstadgande i svensk rätt.

Finns det särskilda svårigheter avseende prövningen som rätten måste fästa särskild uppmärksamhet på?

Det må ofta vara så att när den tilltalade avger ett erkännande så utgörs detta av en detaljerad, logisk och sammanhängande utsaga som den tilltalade också står fast vid. Dock finns det exempel på när detta inte är fallet, vilket innebär svårigheter för fastställandet av erkännandets tillförlitlighet. Detta kan vara fallet om den som erkänner ger motstridiga och vaga uppgifter eller tar tillbaka sitt erkännande och ersätter detta med en ny utsaga varigenom den tilltalade förnekar gärningen.

Genom att utnyttja möjligheterna till processledning för att få klarhet i de frågor som kan finnas avseende luckor i utsagan kan rätten få ett erforderligt beslutsunderlag. Vid återtagna erkännanden är detta emellertid inte alltid möjligt och rätten har endast de uppgifter som lämnats under förundersökningen att falla tillbaka på. Dessa kan ibland vara otillräckliga, vilket kan bero både på att de frågor som ställs under förhör inte är tillräckligt djupgående men också för att formerna under vilka dessa ställts kan ge upphov till ifrågasättande.

När ett erkännande kommer till rättens kännedom i form av en andrahandsuppgift finns särskilda aspekter att begrunda, såsom den minskade möjligheten att kontrollera under vilka former uppgifterna avlämnats samt bevekelsegrunderna för erkännandet. Möjlighet till efterkontroll genom kompletterande frågor till den tilltalade finns då inte vilket kan göra uppgifterna särskilt svåra att bedöma. Vid denna typ av erkännanden kommer rätten att grunda sin bedömning på de uppgifter som mottagaren av erkännandet presenterar i sitt vittnesmål. Detta innebär att rätten först måste bedöma personens trovärdighet och tillförlitlighet. Att denna person är att anse som trovärdig och tillförlitlig är dock ingen garant för att uppgifterna faktiskt stämmer. Vittnespersonen kan ha missuppfattat och/eller missbedömt vad denne hört eller ha sammanblandat vad den som erkänt berättat och vad som exempelvis förekommit i media. Möjligheten att vittnespersonen rent av ljuger eller medvetet överdriver vad som berättats för denne finns också. Detta är dock en risk med alla vittnesmål, varför mened kommit att anses som ett särskilt allvarligt brott. Uppgifterna i vittnesmål rörande att någon erkänt kan vara mycket svåra att bedöma som tillförlitliga. Detta då övrig bevisning som styrker de samtal under vilka

erkännandet avgetts som regel borde saknas. Det är med anledning härav författarens uppfattning att dessa uppgifter alltid ska bedömas med stor försiktighet.

Vilka kriterier måste rättsens prövning av ett erkännande uppfylla för att rättssäkerhet avseende prövningen kan anses föreligga?

Mot bakgrund av vad som ovan anförts och vad som i uppsatsen i övrigt har presenterats vill författaren presentera följande metodik för prövning av erkännanden. Metoden som kan beskrivas som en steg-för-steg metod där varje steg syftar till att eliminera den risk som finns för att halka in på en alltför subjektiv bedömning och därmed dra förhastade slutsatser avseende den tilltalades skuld. Genomgående för varje steg är att det sker en objektiv bedömning av samtliga tillgängliga fakta i målet och att de eventuella problematiseringar som författaren genom uppsatsen uppmärksammat avseende erkännanden beaktas. Då målet med rättssäkerhet är att nå en så låg felmarginal som möjligt avseende felaktigt fällande domar så innebär detta att följande delmål måste uppnås under rättsens prövning;

- Den tilltalade måste presumeras vara oskyldig till dess att en objektiv värdering av bevisen övertygar om motsatsen.
- Rätten upprätthåller beviskravet ”ställt utom rimligt tvivel” avseende den tilltalades skuld.

Ovanstående punkter innebär att rätten utan förutfattade meningar om den tilltalades skuld måste genomföra sin bevisprövning utan att låta den tilltalades erkännande leda till ett förbiseende av rimligt tvivel till följd att beviskravet urholkas. Vad innebär då detta påstående för den praktiska prövningen av ett erkännande? Svaret kan sägas finnas i beviskravet; ”ställt utom rimligt tvivel”. Rätten måste alltså undersöka om det finns utrymme för rimligt tvivel avseende den tilltalades skuld, erkännandet till trots. Detta innebär att rätten inte enbart kan titta på de omständigheter som talar för att erkännandet är sanningsenligt, utan även se om det finns omständigheter som talar emot detsamma. Naturligtvis ska det inte bli en skattjakt efter minsta lilla potentiella tveksamhet, fortfarande måste det göras en bedömning av vad som är ett rimligt och realistiskt tvivel i förhållande till övriga fakta i målet.

Metodik

A) Eftersom rätten inte kan utgå från att erkännandet är sanningsenligt till dess motsatsen bevisas, utan måste förhålla sig neutrala till den tilltalades uppgifter, är det rimligt att rätten först genomför en granskning av övriga konstaterade fakta i målet, dvs. sådana fakta som inte är beroende av den tilltalades utsaga. Dessa kan vara rättsmedicinska utlåtanden, teknisk bevisning samt vittnesiakttagelser m.m. Genom att skapa en så god överblick av dessa fakta som möjligt är det lättare att ställa dessa mot de uppgifter som framkommit genom erkännande i syfte att undersöka deras förenlighet. Detta är således det första steget för att säkerställa ett neutralt förhållningssätt gentemot erkännandet.

B) Rätten måste därefter konstatera huruvida det verkligen är fråga om ett erkännande från den tilltalades sida. Ett erkännande såsom det kommer till uttryck i förarbetena till Rättegångsbalken förutsätter enligt författaren att det är fråga om att den tilltalade förväntar sig eller förutsätter att erkännandet kan innebära en negativ konsekvens för denne. När ett erkännande avges inför rätten är den tilltalade väl införstådd med vad dennes uppgifter kan medföra för rättsliga sanktioner och allvaret i situationen. Likaså är fallet när den tilltalade avgett erkännandet i ett formellt förhör inför polis.

Vid erkännanden som avgetts i andra situationer, såsom när någon erkänner inför vänner eller, vilket var fallet i NJA 1990 s. 555 (rattfyllerimålet), polis som den misstänkte inte insåg var polis kan problematik uppstå. I dessa situationer kan det vara så att den som erkänner inte räknar med denna negativa konsekvens utan därför slarvar med orden och lämnar uppgifter som denne inte hade gjort om denne var medveten om vilka konsekvenser som kunde följa. Så var exempelvis fallet i NJA 1990 s. 555, i vilket den misstänktes fåordiga uppgifter, vilka i princip innebar ett erkännande, fick större betydelse i bevishänseende än den tilltalade med anledning av rådande omständigheter vid avgivandet kunnat räkna med. I detta fall kunde den misstänkte trots ordalydelsen i dennes uppgifter antas ha avsett att mena något annat än vad orden i dennes uppgifter faktiskt innebar. Eftersom den misstänkte inte kunde förväntas förstå att de ord som denne yttrade skulle användas som bevis gentemot denne så kunde heller inte dessa uppgifter konstateras ha varit allvarligt menade. Således kunde ”erkännandet” inte tillmätas någon avgörande betydelse i skuldfrågan. Likaså går det inte att bortse från att det i vissa kretsar innebär status att ses som en kriminell och förhårdad person. Detta förhållande kan därför få en oskyldig person att erkänna brott som denne inte begått till personer i syfte att inge respekt. Av samma skäl som i NJA 1990 s. 555 är det därför inte lämpligt att se dessa lämnade uppgifter som erkännanden i lagens bemärkelse.

Knäckfrågan är alltså om den som erkänner verkligen menar att göra detta eller enbart överdriver, skämtar eller rent av ljuger i syfte att göra sig märkvärdig. Situationen vari någon avger ett erkännande är därför av betydelse, exempelvis om erkännandet avges i ett läge då de som samtalar skojar med varandra eller drar till med ”rövarhistorier”. Om den tilltalade förnekar att denne överhuvudtaget gjort de yttranden som denne påstås ha gjort finns det ingen möjlighet att utifrån förhör med denne undersöka bevekelsegrunden till erkännandet. När ett erkännande presenteras i form av en andrahandsuppgift måste därför rätten vid sin prövning ha möjligheten i åtanke att den tilltalade kanske inte har menat allvar med sina uppgifter. Avslutningsvis finns det anledning att begrunda om den tilltalade genom sina uppgifter verkligen avsett att erkänna brott eller endast att vidgå faktiska omständigheter som pga. någon straffrihetsgrund inte är brottsliga.

C) Om erkännandet inte kan avfärdas som skämt eller som ett oförsiktigt uttalande utan någon verklighetsförankring redan inledningsvis i prövningen

måste rätten gå vidare till att pröva innehållet i den utsaga som erkännandet utgör. Som nämnts är ett blankt erkännande inte tillräckligt utan det krävs att den tilltalade kan redogöra för händelseförloppet av gärningen. Hur omfattande denna utsaga måste vara är inte självklart. Det är författarens mening att en kortfattad utsaga inte i sig måste vara att anse som utan värde då detta kan ha sin förklaring i att den tilltalade har begränsade minnesbilder pga. alkohol- eller narkotikapåverkan vid gärningstillfället. Dock måste utsagan ha ett visst mått av omfattning för att kunna godtas som grund för fällande dom, varigenom detaljkännedom om brottets utförande är av särskild vikt. Det är vidare författarens uppfattning att alla erkännanden måste stödjas av hjälpfaktum till utsagan. Dessa kan dock bestå utav element i erkännandet, såsom just detaljkännedom avseende mycket specifika, kontrollerbara omständigheter.

D) Om den påstådda brottsliga handlingen består av ett händelseförlopp som består av flera delmoment kan det i vissa fall finnas anledning att särskilt pröva erkännandet mot samtliga dessa moment. Exempel på detta finns i Fabbesjömordet samt Lindängenmordet där de påstådda händelseförloppen bestod av mord samt dumpning av kroppen respektive mord samt nyttjande av den dödes bankomat kort. Detta gäller särskilt då det finns samverkande bevisning och/eller hjälpfakta som tar sikte på endast en del av händelseförloppet och erkännandet utgörs av en utsaga som är tveksam i vissa delar avseende den begångna gärningen. I vissa fall finns det tillräcklig bevisning som är oberoende av den tilltalades utsaga, för att slå fast att det är fråga om en och samma gärningsman under hela gärningsförloppet, men i andra fall kan detta saknas.

Oskuldspresumtionen får här betydelse vad gäller eventuella antaganden om omfattningen av den tilltalades delaktighet i gärningen. Att rätten kan fastslå att den tilltalade är skyldig till en del av de moment som utgör den åtalade gärningen kan inte automatiskt leda till att denne anses vara skyldig till att ha utfört samtliga moment. I fallet som avsåg Fabbesjömordet ansågs det inte stå klart att den som dumpade kroppen i Fabbesjön också var den som tagit livet av personen som sedan placerades i sjön. Pga. tveksamheter i den tilltalades erkännande ansågs det finnas rimligt tvivel avseende den tilltalades skuld till mordet. Däremot ansågs dennes delaktighet av dumpningen av kroppen stå bortom rimligt tvivel. I fall där det är fråga om en gärning som har många olika delmoment och som dessutom kan sträcka sig över tid måste alltså rätten särskilt beakta möjligheten att den tilltalade, sitt erkännande till trots, kanske inte gjort sig skyldig till så mycket som denne påstår.

Att särskilt ta fasta på i denna situation är om det utifrån övrig bevisning står klart att det är fråga om en och samma gärningsman under samtliga delmoment. Är så inte fallet finns det särskild anledning att resonera kring betydelsen av den eventuella omständigheten att den tilltalades utsaga är betydligt mer utförlig avseende vissa delmoment medan den är knapphändig avseende andra delar. I domen avseende Lindängenmordet synes rätten ha utgått från åklagarens påstående om att det var fråga om en och samma

gärningsman som mördade K.E. och sedan nyttjade dennes bankomat kort. Någon utredning utöver den tilltalades detaljfattiga utsaga som klart fastslog detta fanns emellertid inte. Den övriga bevisningen som fanns i målet kunde tala både för möjligheten att den tilltalade varit delaktig i både mordet och bankomatuttagen likväl som för att denne enbart varit delaktig i den delen av gärningen som avsåg bankomatuttagen. Det är för författaren självklart att det i en sådan situation måste ske en uppdelning av händelseförloppet såsom det gjordes avseende Fabbesjömordet. Att utgå från åklagarens obestyrkta beskrivning av händelseförloppet varigenom den tilltalades uppgifter, vilka ännu inte blivit erforderligt prövade, blir utgångspunkt för rättens bevisvärdering kan leda till en lättnad i åklagarens bevisbörda. Detta kan därmed innebära en sänkning av beviskravet då möjligheten till rimligt tvivel avseende åklagarens påstående riskerar att inte beaktas.

E) Vid prövningen av utsagan är den naturliga utgångspunkten att rätten först skapar sig en bild av erkännandets trovärdighet. Denna bedömning brukar som regel ske redan vid avgivandet av utsagan och grundar sig vanligtvis på det första intryck som utsagan ger åhöraren i form av grundläggande rimlighet. Om utsagan redan i detta skede brister torde det inte finnas mycket utrymme att tillmäta erkännandet någon betydelse i skuldfrågan. Att den tilltalades utsaga ger ett trovärdigt intryck är dock inte detsamma som att bedöma utsagan som *tillförlitligt*. Medan trovärdighetsbedömningen främst grundar sig på den subjektiva uppfattning som rätten får av den tilltalade innebär tillförlitlighetsbedömningen en mer objektiv bedömning av utsagans bevisvärde. Till hjälp för tillförlitlighetsbedömningen finns särskilda kriterier som HD vanligtvis använder sig av i sin bedömning av utsagor. Några av de kriterier författaren uppfattar vara vanligast att använda vad gäller erkännanden är känslökoppling, rimlighet, homogenitet och detaljrikedom.

F) Det i särklass viktigaste tillförlitlighetskriteriet är enligt författaren detaljkännedom (detta ligger inte som självständigt kriterium i listan men ryms inom detaljrikedom). Detta eftersom detaljkännedom kan fungera som ett sådant element i erkännandet som kan utgöra hjälpfaktum till erkännandet. Ett sådant hjälpfaktum är särskilt viktigt i mål där den tilltalades erkännande utgör den enda bevisningen, men enligt författaren bör ett erkännande alltid kunna uppvisa detaljkännedom för att kunna klassas som en tillförlitlig utsaga. Viktigt är att skilja mellan detaljrikedom och detaljkännedom i utsagan. Detaljkännedom måste enligt författaren kunna kontrolleras mot objektiva fakta i målet för att kunna fungera som hjälpfaktum. Detta påstående stöds av RH 1994:97 varigenom hovrätten konstaterade att den tilltalades uppgifter inte ensamt kunde leda till fällande dom pga. att det saknades möjlighet att kontrollera dessa uppgifter. Detaljer som den tilltalade ger om utförandet kan vara påhittade och kan därför först tjäna som hjälpfaktum till erkännandet om de kan konstateras vara sanna.

G) Exempel på när detaljkunskap fått avgörande betydelse är NJA 1987 s. 33 där den tilltalade genom sitt erkännande kunde redogöra för de skador som offret för brottet tillfogats. Enligt författaren saknas dock ett viktigt

steg i rättens bedömning avseende den tilltalades detaljkännedom. Detta steg är en prövning av en alternativ möjlighet till detaljkunskapen, vilket borde ha gjorts genom ett uppställande av en alternativ hypotes. Eftersom det vid prövning av erkännanden läggs stor vikt vid just detaljkännedom som enbart den verkliga gärningsmannen bort känna till, så är det författarens uppfattning att det måste kunna uteslutas att informationen erhållits på något annat sätt. Hypotesmetoden kan och i vissa fall bör även tillämpas på fler delar av prövningen såsom exempelvis om rätten finner det påkallat att dela upp det påstådda händelseförloppet i delmoment. En alternativ hypotes kan då uppställas avseende åklagarens påstående om händelseförlopp. Detta gjordes också i Fabbesjömordet genom vilket rätten fann att det fanns rimligt tvivel avseende mordet men inte dumpningen av kroppen. Sammantaget bör prövningen enligt författaren alltid avslutas med att rätten ser till möjligheten att uppställa alternativa hypoteser, och genom dessa prövar resultaten av sin bevisvärdering i syfte att undersöka om den tilltalades skuld är ställd bortom rimligt tvivel.

Vad som ovan redogjorts för är de grundläggande krav som bör ställas på rättens prövning av erkännandet i syfte att upprätthålla oskuldspresumtionen genom hela prövningen och därmed också uppnå rättssäkerhet. Naturligtvis kan det beroende på omständigheterna i det enskilda fallet finnas fler aspekter för rätten att beakta, såsom exempelvis möjlig påverkan av den tilltalade genom otillbörlig förhörsteknik etc. Varje bevisprövning är unik och därför finns det inte möjlighet att blott använda en checklista för att bedöma de framlagda bevisen i målet. All bevisvärdering måste ske genom att samtlig bevisning genomgås och bedöms utifrån de i målet rådande omständigheterna. Detta innebär att rätten alltid måste vara uppmärksam på och kritiskt granska den bevisning som de ställs inför. Det är dock författarens uppfattning att ovanstående sammanställning av praxis, doktrin samt belysning av problematik kan tjäna som vägledning avseende prövningar av erkännanden. Däremot är det inte författarens avsikt att den ska vara uttömmande och fullgod under alla omständigheter då detta skulle innebära just en sådan stelbent bedömning som måste undvikas för att varje fall ska kunna hanteras utifrån de speciella omständigheter och förhållanden som präglar just det målet.

10.1 Avslutande kommentar

Att pröva erkännanden kan innebära en komplicerad uppgift för domstolens ledamöter, i synnerhet när det är fråga om erkännanden som avgetts utomrättsligt. Någon exakt, ofelbar metod för hur denna prövning ska genomföras för att garantera minsta möjliga felmarginal till den tilltalades fördel går inte att presentera. Alla fall av erkända brott är olika och alla innehåller unika omständigheter som måste beaktas. Dessutom innebär den fria bevisprövningen att rätten är fri att själv välja metodik för sin prövning, vilket innebär att det kommer att finnas många varianter på rättens sätt att resonera sig fram till sina slutsatser. Vad detta faktum innebär för rättssäkerheten för den tilltalade är att prövningen endast blir så rättsäker

som rätten väljer att den ska bli. Domstolens ledamöter har ett stort ansvar att under sin överläggning upprätthålla det högt ställda beviskrav som finns i svensk rätt och alltid påbörja sin prövning med oskuldspresumtionen som naturlig utgångspunkt. Huruvida detta görs i det enskilda fallet finns det ingen möjlighet att kontrollera då överläggningen är hemlig. Som utomstående är enda möjligheten att följa domstolens resonemang att läsa domskälen. Detta ställer alltså höga krav på domstolens domskrivning, i synnerhet då fallet kan ge prejudicerande verkan.

Värt att begrunda är att Lindängenmordet och Fabbesjömordet är lika i många avseenden vad gäller bevisningen och problematiken i målen, dock med den skillnaden att det huvudsakliga erkännandet i Fabbesjömordet tillkommit under kontrollerade former (polisförhör) medan erkännandet i Lindängenmordet utgjordes av andrahandsuppgifter. I fallen använde domstolarna sig av helt skilda metoder för sin bevisvärdering, varav det är författarens bestämda uppfattning att det i Fabbesjömordet genomfördes en betydligt mer rättssäker prövning. Hade denna metodik för bevisprövning använts på Lindängenmordet är det författarens uppfattning att utgången i målet sannolikt hade blivit en annan.

Bekymmersamt är enligt författaren att Lindängenmordet på grund av dess massmediala uppmärksamhet med stor sannolikhet kommer att få tjäna som föredöme för kommande prövningar av erkännanden i liknande fall. Däremot kommer det betydligt mindre uppmärksammade Fabbesjömordet och dess välavvägda dom, varigenom ett tydligt resonemang samt metodik kan urskönjas, riskera passera obemärkt. Av denna anledning är det beklagligt att det inte påvisades ett grundligare resonemang i domen för Lindängenmordet och än mer beklagligt att rätten synes ha totalt bortsett från att redogöra för den problematik som författaren menar förelåg avseende erkännandet i detta fall. Den brist som finns på samstämmighet bland domstolarna om vilka krav som måste ställas på erkännanden för att kunna tillmäta dem avgörande betydelse är anmärkningsvärd. En fråga att ställa sig är om det verkligen är rimligt att två som dessa, liknande fall, kan leda till så olika utslag i skuldfrågan beroende på vilken metodik rätten väljer att använda vid sin bevisvärdering.

Falska erkännanden är tyvärr inget som författaren tror kommer att minska utan snarare riskera att öka med anledning av bland annat hedersrelaterad och organiserad brottslighet. I viss mån kan nog möjligheten till avancerad kriminalteknik bidra till att på ett relativt tidigt stadie avslöja vissa av dessa falska erkännanden men det kommer garanterat att dyka upp nya komplicerade fall i likhet med Fabbesjömordet och Lindängenmordet. Ett fall där HD får möjlighet att genomföra en tydlig och välmotiverad prövning av ett erkännande är därför önskvärt. Detta gäller särskilt då det mest uppmärksammade fallet avseende denna fråga härstammar från år 1987 och enligt författaren inte är tillräckligt utredande i sin prövning för att tjäna som exempel på en rättssäker prövning. Syftet med en tydlig prövning av HD kan med beaktande av den fria bevisvärderingen inte vara att uttala hur

prövningen *ska* genomföras, utan enbart att visa på hur prövningen *kan* och eventuellt *bör* göras.

Den skandal som de fällande domarna mot Thomas Quick visade sig innebära har lett till en debatt avseende erkännanden, bevisprövning och rättssäkerhet. Författaren hoppas att denna debatt fortsätter och bär frukt i form av tydliga, vägledande domar på ämnet men även i att ämnet får mer uppmärksamhet i doktrin än vad tidigare varit fallet. Tillräcklig upprättelse kan inte ges gentemot Thomas Quick för alla de år han suttit oskyldigt dömd. Inte heller kan detta ges gentemot alla offrens anhöriga som kämpat förgäves med sin vetskap om det orimliga i att Thomas Quick fälldes till ansvar för gärningarna. Men genom att upprätthålla det stränga beviskrav som råder, lära sig att identifiera problematik avseende erkännanden och låta oskuldspresumtionen genomsyra prövningen så kan risken för att en ny Thomas Quick-skandal minska. Detta kommer att innebära att ett antal skyldiga går fria pga. att deras erkännanden i samband med eventuell övrig bevisning inte når upp till rådande beviskrav. Det är dock priset vi betalar för att få förmånen att leva i ett rättssäkert samhälle där principen ”hellre fria än fälla” råder.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Björkman, J, Diesen, C, Forssman, F, Jonsson, P: Bevis. Upplaga 1:1, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 1997.

Bring, T, Diesen, C, Wahren, A: Förhör. Upplaga 3:1, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2008.

Bring, Thomas, Diesen, Christian: Förundersökning. Upplaga 3:1, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2005.

Danelius, Hans: Mänskliga rättigheter i europeisk praxis. Upplaga 4:1, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2012.

Diesen, Christian, Bevisprövning i brottmål. Upplaga 1:3, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 1994.

Ekelöf, Per Olof, Edelstam, Henrik, Heuman, Lars: Rättegång IV. Upplaga 7:1, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2009.

Peczenik, Aleksander: Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation. Upplaga 1:1, Stockholm: Fritzes Förlag AB, 1995.

Schelin, Lena: Bevisvärdering av utsagor i brottmål. Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2007.

Artiklar

Frändberg, Åke: Om rättssäkerhet, Juridisk Tidskrift, nr 2, 2000/01

Johansson, Anders, Östman Karin: Johans kropp har aldrig hittats. www.aftonbladet.se, 20 december 2008.

Lisinski, Stefan: Vem är Thomas Quick. www.dn.se, 1 februari 2013.

Offentligt tryck

SOU 1938:44, Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk (II , Motiv mm).

SOU 1984:15, Ekonomisk brottslighet i Sverige.

SOU 2013:17, Brottmålsprocessen.

Myndighetspublikationer

Axberger, Hans -Gunnar, Felaktigt dömda, Rapport från JK:s rättssäkerhetsprojekt, Stockholm, 2006.

Europeiska Gemenskapens Kommission: Grönbok om oskuldspresumtion, Bryssel den 20.4.2006, KOM (2006) 174 slutlig.

Hedersrelaterat våld- handbok, Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum Göteborg, 2006.

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från Högsta domstolen

NJA 1978 s. 685

NJA 1980 s. 725

NJA 1982 s. 525

NJA 1986 s. 821

NJA 1987 s. 33

NJA 1990 s. 555

NJA 2003 s.113

Beslut från Högsta domstolen

Högsta domstolens beslut, mål nr Ö 5120-09 och Ö 867-10

Rättsfall från hovrätterna

RH 1994:97

Opublicerade rättsfall

Hovrätten för Västra Sverige, Mål B 1548-09

Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål nr B 1155-12

Hovrätten över Skåne och Bleking, mål nr B 3468-12

Göta hovrätt, mål nr B 1339-06

Göta hovrätt, mål nr B 1338-11

Svea hovrätt, mål nr. B 3448-12

Alingsås tingsrätt, mål nr B 2271-08

Kalmar tingsrätt, mål nr B 4146-05

Malmö tingsrätt, mål nr B 10425-10

Rättsfall från Europadomstolen

Telfner v. Austria, dom 20 mars 2001, mål nr 33501/96

Austria v. Italy, dom 1 nov 1961, mål nr 788/60